

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO
VSEŽIVLJENJSKO UČENJE

Ljubljana, junij 2007

SLAĐANA MILINKOVIĆ

IZJAVA

Študentka SLAĐANA MILINKOVIĆ izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. TINETA STANOVNIKA, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 18.06.2007

Podpis:

Kazalo vsebine

1.	UVOD	1
2.	VSEŽIVLJENJSKO UČENJE	2
2.1.	Opredelitev vseživljenjskega učenja	2
2.2.	Vseživljenjsko učenje v Evropski uniji	3
2.3.	Vseživljenjsko učenje v Sloveniji	4
2.4.	Izobraževanje v Sloveniji	5
2.4.1.	Zaloga kapitala izobrazbe v Sloveniji in drugih državah	8
2.5.	Dokumenti in smernice Evropske unije	12
2.5.1.	Memorandum o vseživljenjskem učenju	12
2.5.2.	Lizbonska deklaracija	15
3.	IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH	17
3.1.	Opredelitev izobraževanja odraslih	17
3.2.	Izobraževanje odraslih v Sloveniji	18
3.3.	Financiranje izobraževanja odraslih v Sloveniji	21
3.4.	Javni razpis za dodelitev sredstev za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja v šolskih letih 2004/05 in 2005/06	26
3.4.1.	Evropski socialni sklad	26
3.4.2.	Analiza javnega razpisa za dodelitev sredstev za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja v šolskih letih 2004/05 in 2005/06	27
4.	IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE BREZPOSELNIH V SLOVENIJI	30
4.1.	Trg dela	30
4.2.	Program 10.000 +	36
4.2.1.	Umestitev programa	36
4.2.2.	Cilj programa	36
4.2.3.	Način financiranje programa	37
4.2.4.	Strukturni vidik brezposelnosti z vidika ciljnih skupin	38
5.	SKLEP	40
	LITERATURA	42
	VIRI	43
	PRILOGA 1	1
	Shema vzgoje in izobraževanja	1

Kazalo slik

Slika 1: Delež prebivalstva v starosti 25-64 let s končano vsaj srednjo šolo v državah članicah OECD in EU v letu 2002.....	8
Slika 2: Povprečno število let šolanja prebivalstva v starosti 25-64 let po državah za leto 2002	9
Slika 3: Deleži odraslih na 1. ravni besedilne pismenosti po državah	11
Slika 4: Uporabniki interneta po izobrazbi, Slovenija, 2004	12
Slika 5: Delež prebivalstva v starosti 25-64 let, vključenih v izobraževanje in usposabljanje, v letu 2002.....	20
Slika 6: Število brezposelnih oseb, vključenih v programe izobraževanja in usposabljanja, 1996-2004.....	36
Slika 7: Brezposelne osebe, vključene v program 10.000+ v šolskem letu 2004/2005 glede na program izobraževanja	38

Kazalo tabel

Tabela 1: Delež javnih sredstev, namenjenih za izobraževanje kot odstotek BDP, 2000-2003	6
Tabela 2: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi, popisi leta 1971, 1981, 1991, 2002 (v odstotkih)	7
Tabela 3: Uporabniki interneta po spolu, starosti in izobrazbi, Slovenija, 2004	11
Tabela 4: Konkretni cilji za prihodnost sistemov in izobraževanja in usposabljanja v EU	16
Tabela 5: Odrasli, vpisani v srednješolske izobraževalne programe, in odrasli, ki so zaključili izobraževanje, po izobraževalnih institucijah, Slovenija, konec šolskega leta 2005/06.....	21
Tabela 6: Projekcija potrebnih javnih sredstev za uresničevanje nacionalnega programa izobraževanja odraslih za obdobje 2004-2010 (v mio SIT)	23
Tabela 7: Javna sredstva za izobraževanje odraslih od leta 2004 do leta 2010 (v mio SIT)....	24
Tabela 8: Skupna okvirna višina razpoložljivih sredstev po posameznih letih (v mio SIT)....	29
Tabela 9: Stopnja brezposelnosti v Sloveniji, 2002 – 2005	30
Tabela 10: Značilne skupine registriranih brezposelnih oseb v Sloveniji, 1995-2005	31
Tabela 11: Registrirana brezposelnost v letu 2005 po stopnjah izobrazbe	32
Tabela 12: Stopnje registrirane brezposelnosti po statističnih regijah, Slovenija, 1997-2004....	33
Tabela 13: Pregled vključenih in realizacija plana vključitev v »Program 10.000+« šolskem letu 2004/05.....	39

1. UVOD

Izobraževanje je dejavnost, ki poteka vsa obdobja človekovega življenja. Človek se začne učiti v otroštvu, učenje kot temeljno dejavnost nadaljuje tudi v obdobju mladostništva, vse dotlej, ko izstopi iz sistema rednega izobraževanja in prevzame kot temeljne druge družbene vloge. Vendar se takrat učenje ne konča, saj posameznik potrebuje novo znanje ves čas. (Jelenc, 1996, str. 11).

Danes sta za Evropsko unijo tako izobraževanje kot usposabljanje bistvenega pomena, saj želi Evropska unija vsem svojim državljanom zagotoviti polno družbeno, ekonomsko in politično življenje. Za uresničitev teh ciljev, morata biti izobraževanje in usposabljanje navzoča ne le v človekovi rani mladosti, ampak skozi vse njegovo življenje, in sicer glede na njegove osebne in poklicne potrebe.

Pospešen razvoj človeških virov je pogoj za večanje učinkovitosti današnje družbe, pri katerem dobiva vse večjo vlogo vseživljenjsko učenje in v njegovem okviru izobraževanje odraslih. Učenje tako poteka v vseh življenjskih obdobjih. Namenjeno je vsem ljudem, v vseh okoliščinah in vlogah. Pojav učeče se družbe vodi k spodbujanju osvajanja novih znanj in v ta namen spodbuja k učenju ob vsaki priložnosti. Za učenje je potrebno opogumljati vse generacije, v vseh življenjskih položajih in za najrazličnejše naloge, ki jih prinaša življenje.

Izobraževanje ima tudi ekonomski pomen, ki se kaže v vplivu izobraževanja na ekonomsko rast, zaposlovanje in porazdelitev dohodka v družbi. Ekonomski pomen izobraževanja opredeljuje predvsem dvoje (Bevc, 1991, str. 46):

- večstranskost učinkov izobraževanja (raznovrstni učinki izobraževanja na posameznika in družbo), pri tem pa zlasti prisotnost posrednih ali tako imenovanih zunanjih učinkov, kot so vpliv na zdravje, rodnost, umrljivost prebivalcev, zaposlenost, produktivnost dela, gospodarsko rast, itd.;
- izobraževanje v vsaki družbi uresničuje različne družbene funkcije.

Razvoj dejavnosti vzgoje in izobraževanja naj bi bila skrb celotne družbe. Izobrazba je ne samo pomembna ekonomska, ampak tudi družbena dobrina.

Diplomsko delo je razdeljeno na štiri smiselna zaključena poglavja. Uvodu sledi drugo poglavje, v katerem sem podrobneje opredelila pojem vseživljenjskega učenja v Evropski uniji. Predstavila sem primerjavo med Slovenijo in nekaterimi drugimi državami v deležu javnih sredstev, namenjenega za izobraževanje, povprečnemu številu let šolanja prebivalcev, deležu prebivalstva v starosti med 25 in 64 let, vključenih v izobraževanje ter funkcionalni pismenosti. Smernice izobraževanja v Evropski uniji so opisane v Memorandumu o vseživljenjskem učenju in v Lizbonski strategiji.

Tretje poglavje zajema opredelitev in financiranje izobraževanja odraslih v Sloveniji. Predstavljen je tudi Javni razpis za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja v šolskih letih 2004/05 in 2005/06.

Četrto poglavje z naslovom Izobraževanje in usposabljanje brezposelnih v Sloveniji opisuje značilnosti trga dela v Sloveniji. Podrobneje so opredeljeni cilji in naloge in sicer na področju izvajanja programov izobraževanja ter usposabljanja brezposelnih oseb. Opredeljen je Program 10.000+, ki je namenjen povečanju zaposljivosti brezposelnih oseb, dvigu izobrazbene in kvalifikacijske ravni ter zmanjšanju poklicnega strukturnega neskladja.

V sklepu sledijo ugotovitve in priporočila, da se vseživljenjsko učenje zagotovi osebam vseh starosti in vseh poklicnih kategorij ter tako v naši državi dejansko zaživi slogan »Slovenija, učeča se družba.«

2. VSEŽIVLJENJSKO UČENJE

2.1. Opredelitev vseživljenjskega učenja

Vseživljenjsko učenje je eno od temeljnih načel politike Evropske unije. Pojavilo se je leta 1973 v poročilu Janne, nato pa v dveh dokumentih Komisije, v Memorandumu o visokem šolstvu v Evropskih skupnostih (Memorandum on Higher Education in the European Community) in Memorandumu o odprtem učenju na daljavo v Evropskih skupnostih (Memorandum on Open Distance Learning in the European Community). Leta 1995 je bila objavljena Bela knjiga Evropske komisije »Poučevanje in učenje – k učeči se družbi« (Teaching and Learning – Towards the learning society) kot poglavitni vir napotkov za politiko Skupnosti o vseživljenjskem učenju. Družba vseživljenjskega učenja ni šele pred nami, temveč je že okrog nas. Ministri, ki so v evropskih državah odgovorni za izobraževanje in usposabljanje, so se odločili, da bo to cilj njihove politike. V ospredju pa ostaja vprašanje, kako institucionalizirati koncept vseživljenjskega učenja.

Vseživljenjsko učenje je razvoj človeških zmožnosti z nenehnim podpiranjem, ki vzpodbuja posameznike in jim daje moč, da si pridobijo znanje, vrednote, spretnost in razumevanje, ki jih bodo potrebovali vse življenje in jih uporabljali z zaupanjem, ustvarjalnostjo in veseljem v vseh vlogah, okoliščinah in okoljih (Longworth, 1995, str. 6).

OECD¹ (Lifelong learning for all, 1996, str. 15) definira koncept vseživljenjskega učenja takole: »Ta pogled na učenje obsega individualni in družbeni razvoj vseh vrst in vseh oblik –

¹ OECD je organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj, ki vključuje 30 držav, med katerimi jih 24 sodi med najbolj razvite na svetu. 16.5.2007 je tudi Slovenija dobila uradno povabilo za vstop v organizacijo.

formalno: v šolah, organizacijah za poklicno izobraževanje, institucijah terciarnega izobraževanja in izobraževanja odraslih, in neformalno: doma, na delu in v skupnosti. Gre za odprt sistem, v ospredju so standardi znanja in spretnosti, ki jih potrebujejo vsi, ne glede na starost. Poudarja potrebo po pripravi in motiviranju za učenje otrok v zgodnji mladosti in skozi vse življenje. Prizadevanja so usmerjena v zagotavljanje možnosti za preusposabljanje ali dopolnjevanje znanja za vse, ki ga potrebujejo, odrasle, zaposlene in nezaposlene.

Pomembno vlogo, ki so jo imele javne oblasti pri zagotavljanju, upravljanju in financiranju sistema, so sedaj nadomestili modeli, ki vključujejo partnerstvo in delitev odgovornosti, v katerih imajo podjetja in učeči večje odgovornosti. Cilj osnovnega izobraževanja je zagotavljanje trdnih podlag za posameznikovo napredovanje v delovnem obdobju. Bistvenega pomena je izobraževanje in usposabljanje odraslih, čeprav se priznava vpliv v okviru rednega izobraževalnega sistema. (Eurydice², 2002, str. 10).

Vseživljenjsko učenje je dejavnost in proces, ki vključuje vse oblike učenja, bodisi formalno bodisi neformalno, se dogaja v različnih učnih okoliščinah, poteka od rojstva prek zgodnjega otroštva in odraslosti do konca življenja, s ciljem, da se izboljšajo posameznikovo znanje in spretnosti. Z učenjem pridobivamo tudi interese, značajske poteze, vrednote, odnos do sebe in drugih in druge osebne lastnosti.

Tako zasnovano vseživljenjsko učenje, izobraževanje in učenje ima dve razsežnosti, in sicer razsežnost trajanja, ki označuje, da se učimo od rojstva dalje, torej 'od zibelke do groba' ter razsežnost širine, ki označuje, da se učimo tudi povsod (ne le v šoli) in karkoli (ne le šolske predmete, tudi za vse druge naše majhne in velike, življenjske in delovne itn. potrebe). Cilj našega učenja ni le pridobiti izobrazbo in kvalifikacijo za delo in poklic, temveč pridobiti si tudi široko znanje, spretnosti in osebne lastnosti, ki jih potrebujemo, da bi lahko uspešno in kakovostno živeli in delali kot posamezniki in v skupnosti (Osutek strategije vseživljenjskosti učenja v Sloveniji, 2006, str. 6).

2.2. Vseživljenjsko učenje v Evropski uniji

Vseživljenjsko učenje je pomemben element v evropskem prostoru. V prihodnji Evropi, v kateri bosta družba in gospodarstvo temeljila na znanju, so strategije vseživljenjskega učenja potrebne za spoprijemanje z izzivi konkurenčnosti in uporabe novih tehnologij, z izboljšanjem socialnega položaja, zagotavljanja enakih možnosti in kakovosti življenja.

Možnosti, ki jih Evropska unija nudi svojim državljanom za življenje, študij in delo v drugih državah, so zelo pomembne za medkulturno razumevanje, osebni razvoj in uresničevanje celotnega gospodarskega potenciala Evropske unije. Vsako leto več kot milijon državljanov

² Eurydice – The Information Network on Education in Europe. Slovenija je del informacijskega omrežja o izobraževanju v Evropi

Evropske unije vseh starosti sodeluje v izobraževalnih in poklicnih programih ter različnih usposabljanjih.

Delovni program Evropske unije Izobraževanje in usposabljanje 2010 določa okvir za nacionalno in evropsko politično sodelovanje, celoviti akcijski načrt pa je osnova za programe, ki jih financira EU v obdobju 2007–2013. Oba poudarjata osrednjo vlogo visokošolskega in poklicnega izobraževanja in usposabljanja v strategiji EU za delovna mesta in rast ter njuno ključno socialno razsežnost. Z izobraževanjem in usposabljanjem krepimo vrednote solidarnosti, enakih možnosti in socialne udeležbe. Prav tako izobraževanje in usposabljanje ugodno vplivata na zdravje, okolje, splošno kakovost življenja in nižanje stopnje kriminala.

Po rezultatih študije Eurydice (2002, str. 17) je ugotovljeno, da je prva prednostna naloga za države članice povečati zaposljivost. Vse države najbolj poudarjajo učinkovitejšo medsebojno razmerje med izobraževanjem, usposabljanjem in zaposlovanjem, postavljajo pa tudi odločna vprašanja o zaposljivosti delovne sile in ekonomski rasti. K temu naj bi pripomogle vse stopnje izobraževanja in usposabljanja ter vse priložnosti za neformalno učenje (na delovnem mestu ali doma ali drugje). Izpostavljen je predvsem portugalski prispevek, ki kaže na dejstvo, da ima vseživljenjsko učenje dvojni pomen. To je izobraževanje in usposabljanje posameznika skozi vse življenje, obenem pa tudi referenčni okvir za razvoj izobraževalnih sistemov in strategij spopadanja s posledicami velikih družbeno-ekonomskih sprememb. Cilji evropske strategije vseživljenjskega učenja temeljijo na strateških ciljih EU na področju izobraževanja in usposabljanja, ki so opredeljeni v dokumentu Konkretni cilji za prihodnost sistemov izobraževanja in usposabljanja.

2.3. Vseživljenjsko učenje v Sloveniji

Vizija vseživljenjskega učenja, ki se uveljavlja v Sloveniji, daje posamezniku in družbi informacije, znanje in razumevanje - vse troje pa je nujno potrebno za preživetje in razvoj v hitro spreminjajočih se sodobnih razmerah. Nepogrešljivi spremljevalci te vizije so radost, ustvarjalnost, enakopravnost, medsebojno sprejemanje in spoštovanje, okoliščine, v katerih se meja med učiteljem in učencem skoraj zabriše. Z udejanjanjem slogana 'Slovenija, učeča se dežela', tako izvajalci kot udeleženci vseživljenjskega učenja pomagajo pri uresničevanju strateških nacionalnih in evropskih dokumentov na področju izobraževanja.

V pripravi je slovenska strategija vseživljenjskega učenja, ki nastaja v sklopu uresničevanja programa Evropske Unije 'Izobraževanje in usposabljanje 2010'.

Cilj strategije vseživljenjskega učenja v Sloveniji bo omogočiti vsem ljudem učenje in izobraževanje v vseh življenjskih obdobjih, na vseh področjih življenja ter v vseh okoljih. Pri

posameznikom bo potrebno krepiti zavedanje, da z učenjem povečujejo zaupanje vase, razvijajo ustvarjalnost, podjetnost in znanje, spretnosti ter kvalifikacije, ki jih potrebujejo za aktivno udeležbo v gospodarskem in družbenem življenju ter za večjo kakovost življenja.

Na vseh področjih in ravneh formalnega izobraževanja je bila opravljena obsežna in temeljita prenova, ki se je začela prav v času evropskega leta vseživljenjskega učenja (leta 1996): od predšolske vzgoje, osnovne šole, strokovnega in poklicnega izobraževanja ter gimnazije, glasbenega šolstva, programov izobraževanja za učence in dijake s posebnimi potrebami do vključno visokega šolstva, ki pravkar poteka. Za področji izobraževanja odraslih in terciarno izobraževanje je bila že sprejeta strategija, torej je potrebno posamezne strategije povezati v celoto. Vseživljenjsko učenje je sestavni del sistema izobraževanja in učenja ter je povsem primerljiv z drugimi članicami Evropske unije. (Nacionalno poročilo o posodobitvi sistema izobraževanja in usposabljanja usmerjenega k uresničevanju ciljev do leta 2010 – Slovenija, 2005, str. 7).

2.4. Izobraževanje v Sloveniji

Vzgoja in izobraževanje je v Republiki Sloveniji razvit sistem, na vrhu katerega so univerze z doktorskim študijem, začenja pa se s predšolsko vzgojo v javnih in zasebnih vrtcih. Obsega zapleteno organizacijo in financiranje, vrsto učiteljev in drugih strokovnih delavcev, urejeno pa je s sistemskimi zakoni in mnogimi podzakonskimi predpisi. V prilogi 1 je predstavljena shema vzgoje in izobraževanja.

Izobraženost prebivalstva je ključen dejavnik uspešnosti na vseh ravneh, tako na nacionalni in regionalni ravni kot tudi na ravni podjetja ter na individualni ravni. Za gospodarski in družbeni razvoj neke države je izjemno pomembno, da ima dober izobraževalni sistem, za katerega morajo biti izpolnjeni trije pogoji: ustrezen dostop do storitev in njihovo ustrezno izvajanje ter kakovostno izobraževanje (Bevc, 2001, str. 1-3)

Slovenija je zavezana strateškimi cilji, ki jih je zastavila Evropska skupnost na področju izobraževanja in usposabljanja do leta 2010. Navkljub razmeroma visokemu odstotku BDP za izobraževanje (5,5 – 5,7 odstotka) in široki mreži izobraževalnih institucij ter visoki ravni izobrazbe mlajše populacije, primerjalni podatki za Slovenijo kažejo nizko stopnjo udeležbe odraslih v izobraževanju in usposabljanju, hkrati pa visok izobrazbeni primanjkljaj med pripadniki starejših generacij in nizko stopnjo funkcionalne pismenosti.

Delež javnih izdatkov za izobraževanje v BDP se v mednarodnih primerjavah uporablja kot glavni strukturni indikator merjenja obsega vlaganj v izobraževanje. Podatki za Slovenijo, ki jih je konec leta 2004 objavil SURS, so bili prvič zbrani po mednarodno primerljivi metodologiji.

Tabela 1: Delež javnih sredstev, namenjenih za izobraževanje kot odstotek BDP, 2000-2003

Leto/država	2000	2001	2002	2003
EU25	4,94	5,1	5,23	5,1
Belgija	..	6,11	6,26	6,06
Češka	4,04	4,16	4,41	4,55
Danska	8,39	8,5	8,51	8,28
Nemčija	4,53	4,57	4,78	4,71
Estonija	5,59	5,48	5,69	5,67
Grčija	3,79	3,9	3,96	4,24
Španija	4,43	4,41	4,44	4,29
Francija	5,83	5,76	5,81	5,91
Irska	4,36	4,35	4,32	4,4
Italija	4,57	4,98	4,75	4,74
Ciper	5,6	6,28	6,83	7,36
Latvija	5,43	5,75	5,82	5,32
Litva	5,67	5,92	5,89	5,18
Luksemburg	..	3,84	3,99	4,06
Madžarska	4,54	5,15	5,39	5,94
Malta	4,59	4,47	4,54	4,84
Nizozemska	4,87	4,99	5,08	5,07
Avstrija	5,66	5,7	5,67	5,48
Poljska	4,99	5,56	5,41	5,62
Portugalska	5,74	5,91	5,83	5,61
Slovenija	..	6,13	6,02	6,09
Slovaška	4,15	4,03	4,35	4,38
Finska	6,12	6,24	6,39	6,51
Švedska	7,39	7,31	7,66	7,47
Velika Britanija	4,58	4,69	5,25	5,38

Vir: Progress towards the Lisbon objectives in education and training, 2005.

Kot je razvidno iz Tabele 1 je delež javnih izdatkov za izobraževanje v BDP v Sloveniji v letu 2002 znašal 6,02 odstotkov. S tem deležem se med državami EU uvrščamo v zgornjo tretjino (po podatkih za leto 2001 na peto mesto). Za leto 2003 podatki kažejo, da se je delež še rahlo povečal (6,09 odstotkov). Slovenija se torej uvršča nad raven, ki jo dosega večina evropskih držav (4–6 odstotkov BDP), ter krepko nad tehtano povprečje držav EU 25, ki je v letu 2003 doseglo 5,1 odstotkov. Od leta 1995 do 2000 je bila po posameznih državah opazna tendenca zniževanja omenjenega deleža, po letu 2000 pa deleži v večini držav rastejo, kar je v skladu s cilji Lizbonske strategije. Relativno visok delež javnih izdatkov za izobraževanje v BDP, ki ga dosega Slovenija, pa je vendarle nižji kot v nekaterih severnoevropskih državah, kjer

izstopajo predvsem Danska, Švedska, Finska in Norveška, ki so v ospredju po nekaterih drugih kazalnikih izobraževanja. Prav tako Tudi po deležu javnih izdatkov za terciarno izobraževanje v BDP Slovenija presega povprečje držav EU (Zver, 2004, str. 4).

Sistem izobraževanja in usposabljanja se ne odziva dovolj hitro na potrebe dela in življenja v ekonomskem in socialnem okolju, ki ga zaznamujejo hiter tehnološki razvoj, procesi evropskih integracij in procesi globalizacije. Razlogov za tako stanje je več, najpomembnejša sta izobraževalna politika pred letom 1990 in proces tranzicije. Šele v začetku devetdesetih let minulega stoletja je izobraževanje odraslih v Sloveniji dobilo enakovredno mesto v sistemu izobraževanja in je bila priznana potreba po dodatnem vlaganju v vseživljenjsko učenje. Oblikovani so bili obsežen pravni okvir in strategije reforme sistema izobraževanja in usposabljanja, katere izvedba terja čas, zlasti glede kakovosti in učinkovitosti.

Kljub temu, da se je v zadnjem desetletju izobrazbeni kapital mlajših generacij občutno povečal, je še vedno preveč mladih, ki jim ne uspe zaključiti šolanja in ki vstopijo na trg dela brez ustrezne poklicne izobrazbe.

Na dvig izobrazbene ravni v devetdesetih letih minulega stoletja je vplivalo znatno povečanje vključenosti mladih v izobraževanje. Delež generacij, vključenih čedalje daljši čas v izobraževalni sistem, se povečuje na vseh ravneh.

V Tabeli 2 je prikazana izobrazbena struktura prebivalstva po popisih. Razvidno je, da je v 30-ih letih močno padlo število tistega prebivalstva, ki je brez izobrazbe oziroma ima končano le osnovno šolo, močno pa se je povečalo število prebivalstva, ki ima končano najmanj srednjo šolo.

Tabela 2: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi, popisi leta 1971, 1981, 1991, 2002 (v odstotkih)

Izobrazba	1971	1981	1991	2002
Brez izobrazbe in nepopolna osnovna šola	30,0	26,2	17,6	7,0
Osnovna	41,2	32,9	30,1	26,0
Srednja	25,5	34,9	43,4	54,0
Višja	1,3	2,8	4,6	5,1
Visoka	2,0	3,2	4,3	7,9

Vir: Statistični letopis 2003, 2003.

2.4.1. Zaloga kapitala izobrazbe v Sloveniji in drugih državah

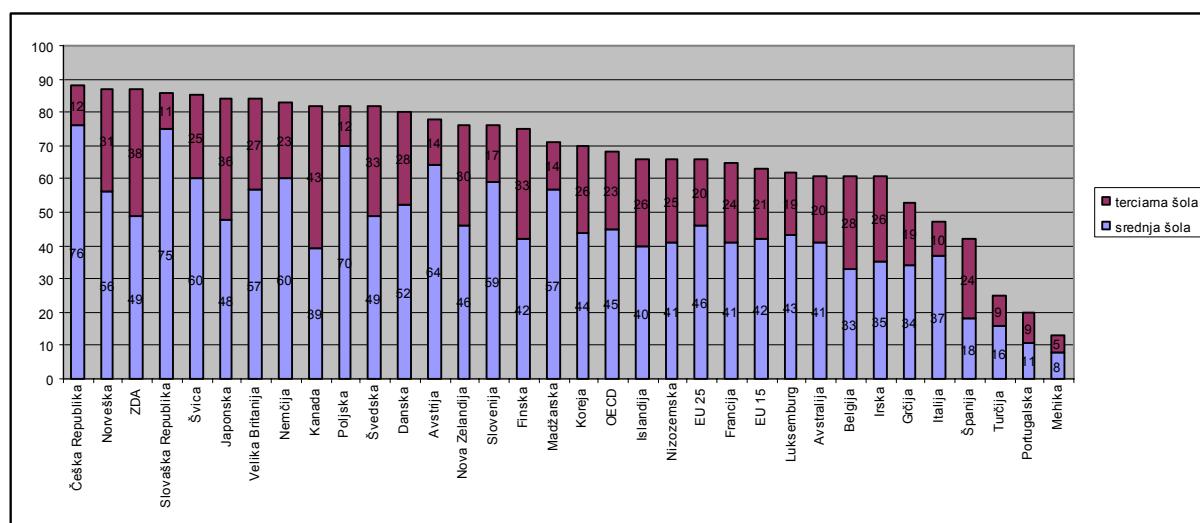
Razpoložljiva, pa tudi pričakovana zaloga kapitala izobrazbe, se lahko meri z izobražbeno strukturo prebivalcev, s povprečnim številom let šolanja prebivalcev in s stopnjo formalne pismenosti odraslih prebivalcev (Bevc, 1999, str. 19).

Primerjalna analiza zaloge kapitala izobrazbe v Sloveniji z drugimi državami kaže ugodnejše stanje v izobraženosti kot v pismenosti prebivalcev. Izobraženost velja za manj zanesljivo merilo zaloge kapitala izobrazbe od pisnih spretnosti, so pa meddržavne primerjave izobraženosti bolj razširjene (kljub temu, da imajo tudi te vrsto omejitev) od primerjav pismenosti, ker se je le-ta z enotno metodologijo doslej merila le v 21 državah (predvsem države OECD). Na podlagi razpoložljivih podatkov je težko z gotovostjo trditi, kakšen je relativni položaj Slovenije v izobraženosti prebivalcev glede na razvite države EU; po nekaterih virih je slabši, po nekaterih pa je glede na mnoge države boljši (Bevc, 2001, str. 2).

Vsekakor pa je zanesljivo, da ima Slovenija precej nižji delež prebivalcev s terciarno izobrazbo. Ta delež se bo po optimističnih napovedih v obdobju do leta 2010 povečal na 21 odstotkov (starostna skupina 25 let in več), kar je blizu povprečne ravni za države OECD sredi 90. let. Zaostanek Slovenije v deležu prebivalcev s terciarno izobrazbo za razvitimi državami EU pa je manjši pri mlajših kot pri starejših generacijah.

Slika 1 pokaže, da ima Slovenija relativno visok delež prebivalstva s srednjo izobrazbo, pri deležu prebivalstva s terciarno izobrazbo, s 17 odstotki, pa močno zaostaja za razvitejšimi državami. Najvišji delež prebivalstva s terciarno izobrazbo ima Kanada (43 odstotkov), med državami Evropske unije pa imajo najvišji delež skandinavske države.

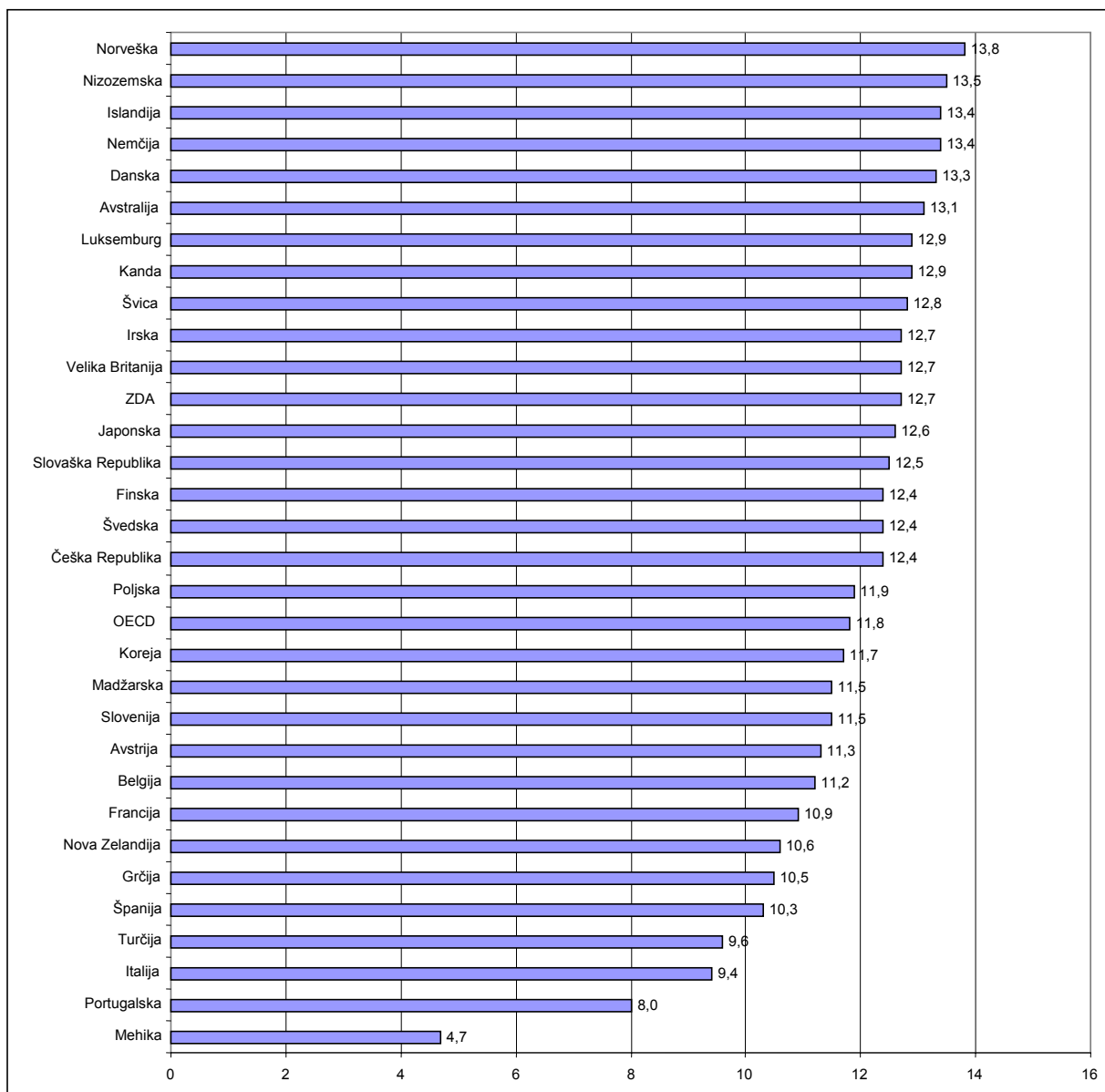
Slika 1: Delež prebivalstva v starosti 25-64 let s končano vsaj srednjo šolo v državah članicah OECD in EU v letu 2002

Vir: Education at a Glance, 2004, str. 47.

O napredku na področju človeškega kapitala prebivalstva je mogoče sklepati iz povečanja povprečnega števila let izobraževanja prebivalstva Slovenije. Leta 1995 je povprečno število let izobraževanja zaposlenih Slovencev znašalo 10,8 let, leta 2002 pa 11,5 leta, kot je razvidno iz Slike 2. Slovensko povprečje let šolanja prebivalcev je nižje od povprečja držav OECD, ki znaša 11,8 let. Med evropske države z najnižjim povprečnim številom let šolanja sodita Portugalska in Italija, najvišje povprečno število let šolanja pa imata Norveška in Nizozemska.

Slika 2: Povprečno število let šolanja prebivalstva v starosti 25-64 let po državah za leto 2002

Vir: Education at a Glance, 2004, str. 47.

Po definiciji Unesca iz leta 1978 je funkcionalno pismena oseba tista, ki je zmožna sodelovati v vseh življenjskih dejavnostih, v katerih se zahteva pismenost za vsakdanje delovanje v družbeni skupnosti, ter uporablja svoje bralne, pisne in računske spretnosti za osebni razvoj in razvoj družbene skupnosti.

V osnutku nacionalne strategije za razvoj pismenosti, ki je bil obravnavan na kolegiju ministrstva za šolstvo in šport decembra 2005, je pismenost opredeljena kot trajno razvijajoča se zmožnost posameznikov, da uporabljajo družbeno dogovorjene sisteme simbolov za sprejemanje, razumevanje, tvorjenje in uporabo besedil za življenje v družini, šoli, na delovnem mestu in v družbi. Pridobljeno znanje in spretnosti ter razvite sposobnosti posamezniku omogočajo uspešno in ustvarjalno osebno rast ter odgovorno delovanje v poklicnem in družbenem življenju.

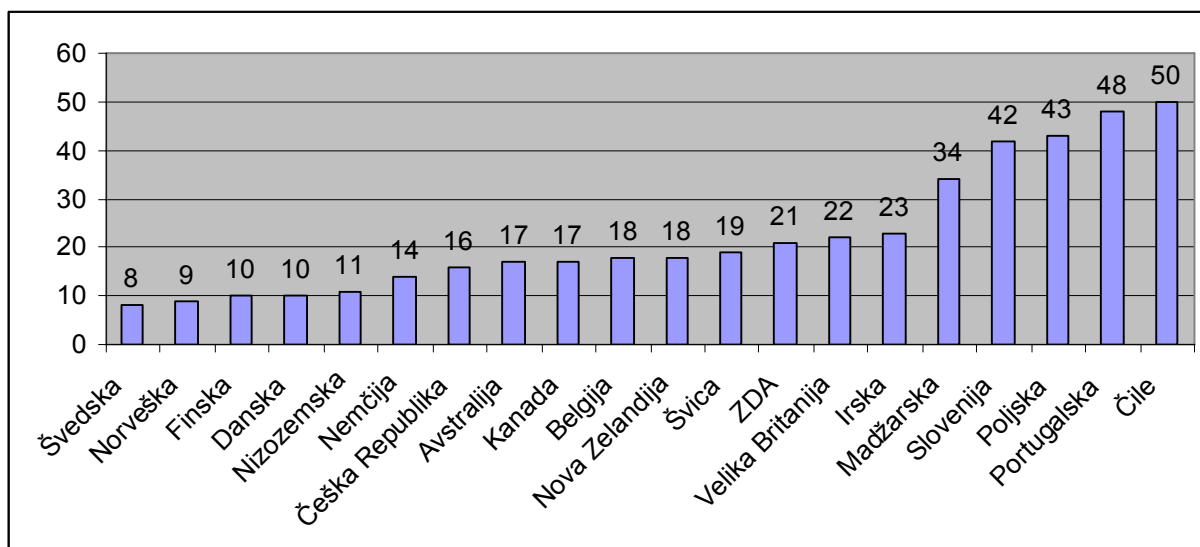
Poleg zmožnosti branja, pisanja in računanja, ki veljajo za temeljne zmožnosti pismenosti, se danes poudarja tudi pomen drugih zmožnosti (npr. poslušanje) in novih pismenosti, kot so informacijska, digitalna, medijska pismenost in druge, ki so pomembne za uspešno delovanje v družbi. Kot zmožnost in družbena praksa se pismenosti pridobivajo in razvijajo vse življenje v različnih okoliščinah in na različnih področjih ter prepletajo vse človekove dejavnosti.

Andragoški center Slovenije³ je jeseni 1998 izpeljal nacionalno raziskavo »Pismenost in udeležba odraslih v izobraževanju.« Projekt je del mednarodne raziskave pismenosti (International Adult Literacy Survey - IALS) v kateri je poleg Slovenije sodelovalo še 19 držav. Glede dosežene ravni te kakovosti za Slovenijo so rezultati raziskave pokazali naslednje: (a) nizka uvrstitev med primerjanimi državami po vseh vrstah pismenosti, pri čemer so najboljši v računski, najslabši pa v besedilni pismenosti; (b) večina odraslih ima nizke pisne spretnosti in le majhen delež jih ima ustrezne, to je take, ki zagotavljajo uspešno delovanje v okolju naglih sprememb (3. ali višja raven); (c) razlike v povprečnih dosežkih med tistimi z najslabšimi in tistimi najboljšimi pisnimi spretnostmi so večje kot v večini drugih opazovanih držav; (d) najvišje pisne spretnosti ima starostna skupina 20-24 let, ki je vključena v izobraževanje (Bevc, 2001, str. 3).

Primerjava pisnih dosežkov odraslih v dvajsetih državah je pokazala, da se države razlikujejo po pisnih dosežkih populacije, kar pokaže Slika 3 na strani 11. S problemom nezadostne pismenosti odraslega prebivalstva se srečujejo vse države, delež odraslih na najnižjih dveh ravneh pismenosti pa niha, od najnižjega na Švedskem (na 1. ravni besedilne pismenosti je 8 odstotkov odraslih) do najvišjega v Čilu (50 odstotkov odraslih na 1. ravni besedilne pismenosti).

³ Andragoški center Slovenije (ACS) je vodilna nacionalna ustanova za razvoj in raziskovanje izobraževanja odraslih ter partner pri udeležanju strategije vseživljenjskosti učenja.

Slika 3: Deleži odraslih na 1. ravni besedilne pismenosti po državah

Vir: Možina, 2000, str. 25.

Glede funkcionalne pismenosti je bil v zadnjih letih dosežen določen napredek pri izobraževanju mladih generacij, zlasti s pomočjo programa računalniškega opismenjevanja.

Kot je razvidno iz Tabele 3 starejše skupine prebivalstva obvladujejo uporabo sodobne tehnologije počasneje. Osvojitve uporabe interneta ni samoumevna; videti je, da je to zapleten proces, odvisen od spodbud iz okolja.

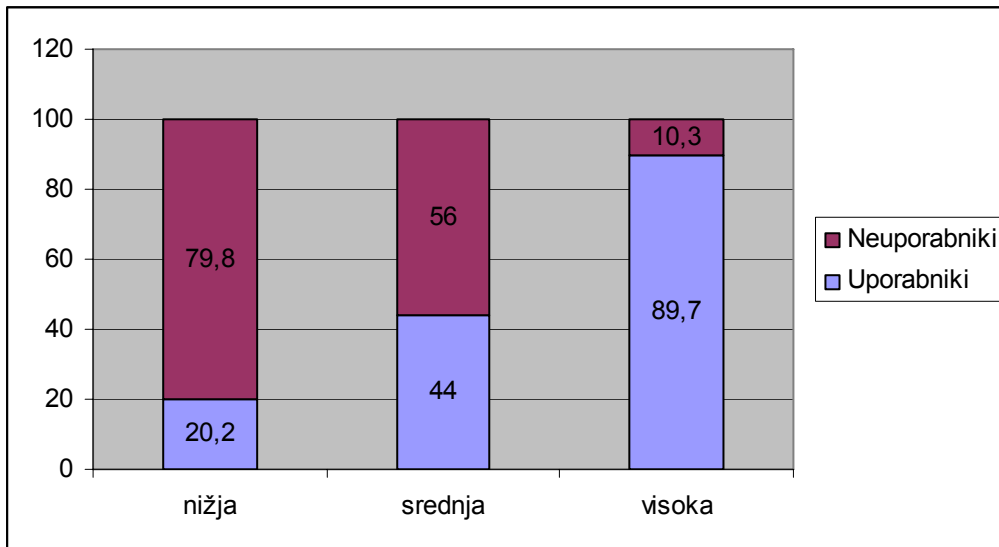
Tabela 3: Uporabniki interneta po spolu, starosti in izobrazbi, Slovenija, 2004

Starost (leta)	Uporabniki (v %)	Neuporabniki (v %)
16-24	83,4	16,6
25-34	66,1	33,9
35-44	44,1	55,9
45-54	34,2	65,8
55-64	11,8	88,2
65-74	1,8	98,2

Vir: Uporaba interneta, 2004.

Internet uporablja skoraj 90 odstotkov visoko izobraženih prebivalcev, med nižje izobraženimi pa le 10 odstotkov, kar je razvidno iz Slike 4 na strani 12.

Slika 4: Uporabniki interneta po izobrazbi, Slovenija, 2004

Vir: Uporaba interneta, 2004.

2.5. Dokumenti in smernice Evropske unije

V procesu evropskega povezovanja se je vedno bolj razvijala zavest o potrebi po sodelovanju, saj so se nenazadnje tudi generacije vodilnih političnih osebnosti, učiteljev in učečih iz držav, članic Evropske unije, srečale s podobnimi izzivi in priložnostmi. Organizacija sistemov in vsebin izobraževanja v Evropski uniji je v pristojnosti držav članic. Načelo »subsidiarnosti« v Evropski uniji omogoča, da podpre in dopolni dejavnosti držav članic na določenih področjih izobraževanja in usposabljanja, s čimer se zviša kakovost ter ustvari »evropska dodana vrednost« (Izobraževanje in usposabljanje v Evropi, 2002, str. 5).

2.5.1. Memorandum o vseživljenjskem učenju

Evropska komisija je pripravila Memorandum o vseživljenjskem učenju z namenom spodbuditi razpravo o uvajanju vseživljenjskega učenja na individualni in institucionalni ravni ter na vseh področjih javnega in zasebnega življenja. Vseživljenjsko učenje je opredeljeno kot namerna učna aktivnost, ki sledi ciljem, da se izboljšujejo znanje, spretnosti in veščine (Memorandum o vseživljenjskem učenju, 2000, str. 3).

V memorandumu je opredeljeno šest ključnih sporočil, ki ponujajo strukturiran okvir za odprto razpravo o uresničevanju vseživljenjskega učenja. Vsako ključno sporočilo vsebuje niz vprašanj, odgovori nanje pa bi pomagali razjasniti prioriteta področja za nadaljnje aktivnosti.

Ključna sporočila, ki so navedena v memorandumu (2000, str. 11-21) so:

- Ključno sporočilo št. 1: Nove temeljne spretnosti za vse

Cilj: zagotoviti splošen in nenehen dostop do učenja za pridobitev ali obnavljanje spretnosti, ki so potrebne za nenehno sodelovanje v družbi znanja.

Današnji trgi dela zahtevajo nenehne spreminjajoče se profile spretnosti, kvalifikacij in izkušenj. Vrzeli v spretnostih in neprimerne spretnosti so splošno spoznane kot eden izmed pomembnih razlogov za brezposelnost na določenih območjih, v industrijskih vejah in za prizadete družbene skupine. Prav sistemi formalnega izobraževanja in usposabljanja držav članic so odgovorni, da zagotovijo, kolikor je le mogoče, da bo prav vsak posameznik dosegel, izpolnil in obdržal dogovorjen prag spretnosti.

- Ključno sporočilo št. 2: Večja vlaganja v človeške vire

Cilj: vidno dvigniti raven vlaganj v človeške vire zato, da bi dali prioriteto za Evropo najpomembnejši prednosti – njenim ljudem.

Ena izmed poti za doseg tega cilja bi bila, da socialni partnerji sprejmejo okvirni sporazum o vseživljenjskem učenju na sploh, s tem, da opredelijo cilje za nadaljevalno usposabljanje in uvedejo evropsko nagrado za napredna podjetja. Prav tako se kaže potreba po tem, da bi bila vlaganja v ljudi bolj transparentna.

V nekaterih državah članica je bila pravica do plačanega študijskega dopusta dogovorjena za zaposlene, pravico do možnosti usposabljanja pa imajo tudi brezposelni. Poznamo tudi primere organizacij, ki zaposlenim, medtem ko so na porodniškem (starševskem) dopustu, omogočajo posodabljanje znanja in spretnosti.

Socialni partnerji imajo pomembno vlogo pri dogovarjanju in sklepanju sporazumov za sofinanciranje učenja za zaposlene in za prožnejše oblike delovne ureditve, ki bo dejansko omogočala udeležbo v izobraževanju in usposabljanju. Delodajalci namreč opažajo povečano povpraševanje po zaposlitvi za polovičen deloven čas. Ne samo zaradi razlogov, ki so povezani z družino, temveč tudi zaradi nadaljevanja izobraževanja.

- Ključno sporočilo št. 3: Inovacije v poučevanju in učenju

Cilj: razviti učinkovite metode učenja in poučevanja ter okoliščine za nenehno učenje vse življenje za vse družbene vloge v raznolikih vsebinah in oblikah (lifelong in lifewide). Pričakovati je, da bodo metode poučevanja, učenja in same okoliščine učenja spoznale in se prilagodile zelo različnim interesom, potrebam in zahtevam, ne samo posameznikov, temveč tudi posebnih interesnih skupin v multikulturnih evropskih družbah. Zelo malo učinkovitih

sprememb in inovacije je možnih, če ni aktivne udeležbe strokovnjakov s področij, ki so najbližje državljanom kot učencem, in tistih, ki poznajo različnost učnih potreb in procesov.

Učni sistemi se morajo prilagoditi spreminjajočemu se načinu, v katerem danes živijo in se učijo ljudje. To je še posebej pomembno za doseganje enakosti med spoloma in za to, da poskrbimo za povečano aktivnost državljanov tretjega življenjskega obdobja. Izboljšanje kvalitete in skladnosti metod poučevanja in učenja v različnih okoljih bo pomenilo pomembno vlaganje držav članic v prilagajanje, izboljšanje in vzdrževanje spretnosti tistih, ki delajo v formalnih in neformalnih učnih okoljih.

- Ključno sporočilo št. 4: Vrednotenje učenja

Cilj: pomembno izboljšati poti, s katerimi razumemo in ocenjujemo udeležbo in dosežke, še posebej v neformalnem in priložnostnem učenju.

V ekonomiji znanja, ki bo razvijala in uporabljala človeške vire v njihovi polnosti, je odločilen faktor – ohranjanje konkurenčnosti. Za integrirano Evropo odprt trg dela in državljanske pravice do svobodnega gibanja zaradi naselitve, študija, usposabljanja in dela v vseh državah članicah zahtevata, da so znanje, spretnosti in kvalifikacije lahko razumljive in lahko prenosljive po Uniji. Dragocen napredek je bil dosežen v transparentnosti in medsebojnih sporazumih o priznavanju, še posebej na področju visokega šolstva.

- Ključno sporočilo št. 5: Premislek o usmerjanju in svetovanju

Cilj: zagotoviti, da bo vsak lahko imel enostaven dostop do kvalitetnega informiranja in svetovanja o učnih možnostih po vsej Evropi in skozi vse življenje.

V zadnjih letih se je pokazalo, da se veliko informacij in svetovanja išče in najde skozi neformalne poti in priložnostno. Uradne službe usmerjanja in svetovanja so to začele upoštevati, ne samo pri razvoju mrež z lokalnimi združenji in prostovoljskimi skupinami, temveč tudi z načrtovanjem manj zahtevnih uslug v poznanih okoljih. To so pomembne strategije za izboljševanje dostopa za tiste ciljne skupine, ki so v zelo neugodnem položaju. Tudi podjetja sama so začela vlagati v svetovalne službe za svoje zaposlene.

- Ključno sporočilo št. 6: Pripeljimo učenje bliže domu

Cilj: zagotoviti priložnosti za vseživljenjsko učenje, kot je le mogoče blizu učencem in ga podpreti z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, kjer je primerno.

Raznovrstne in lokalno dostopne učne možnosti pomagajo zagotavljati, da ljudje niso prisiljeni zapustiti domačega okolja, da bi lahko študirali in se usposabljali – čeprav jim mora

biti to omogočeno, če bi si to izbrali; izkušnja take mobilnosti pa naj bi bila že sama po sebi učna izkušnja.

Gosto poseljena mestna področja lahko s svoje strani skujejo mnogovrstna partnerstva že zaradi same raznolikosti dogajanja, s tem da uporabljajo vseživljenjsko učenje kot gonilno silo za lokalno in regionalno obnovo. Informacijsko-komunikacijska tehnologija razširja priložnosti s tem, da ustvarja možnosti za virtualno komuniciranje med lokalnimi skupnostmi, ki so fizično daleč narazen.

Vključujoča partnerstva in integrirani pristopi lahko najboljše dosežejo (potencialne) udeležence in jasno odgovorijo na njihove učne potrebe in zahteve. To, da izpolnimo cilj in pripeljemo učenje bližje domu, bo tudi zahtevalo reorganizacijo in ponovno razmestitev virov za ustanovitev primernih učnih centrov na vsakodnevnih lokacijah, kjer se ljudje zbirajo – ne samo v šolah, temveč tudi, npr. v mestnih hišah, nakupovalnih središčih, knjižnicah, muzejih, parkih in na javnih trgih, vlakih, v zdravstvenih domovih, itd.

2.5.2. Lizbonska deklaracija

Na zasedanju Sveta Evropske unije marca 2000 v Lizboni so udeleženci spoznali, da se Evropska unija sooča z izjemnimi spremembami, ki jih narekujejo globalizacija in na znanju zasnovano gospodarstvo. Zastavili so si strateški cilj do leta 2010: »postati najbolj konkurenčno in dinamično, na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, sposobno trajnostne gospodarske rasti z več in boljšimi delovnimi mesti ter z več socialne povezanosti.«

Komisija je najprej pripravila osnutek poročila o konkretnih ciljih za prihodnost sistemov izobraževanja in usposabljanja, ki je bil predmet pogajanj med državami članicami. Svet za izobraževanje je sprejel končno poročilo in ga v obravnavo predložil stockholmskemu zasedanju Evropskega sveta marca 2002. V končnem poročilu so opredelili tri dolgoročne strateške cilje. Izboljšanje kakovosti ter učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja v Evropski uniji je prvi cilj, sledita pa mu še cilj, da se vsem olajša dostop do izobraževanja in usposabljanja ter cilj odpiranj sistemov izobraževanja in usposabljanja v širše okolje. (Izobraževanje in usposabljanje v Evropi, 2002, str. 8). Konkretni strateški cilji in podcilji Lizbonske strategije so podrobneje predstavljeni v Tabeli 4 na strani 16.

Tabela 4: Konkretni cilji za prihodnost sistemov in izobraževanja in usposabljanja v EU

Konkretni strateški cilji	Podcilji
<p>Cilj 1 Povečati kakovost in učinkovitost sistemov izobraževanja in usposabljanja v Evropski uniji</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izboljšati izobraževanje in usposabljanje učiteljev ter vodij usposabljanja. 2. Razvijati znanje in spretnosti za življenje v družbi znanja: <ul style="list-style-type: none"> - izboljšati bralno in numerično pismenost; - posodabljati definicijo temeljnega znanja in spretnosti, pomembnih za življenje v družbi znanja; - ohranjati sposobnosti za učenje. 3. Vsakomur zagotoviti dostop do IKT*: <ul style="list-style-type: none"> - opremiti šole in središča za učenje z IKT; - izkoristiti informacijska omrežja in sredstva. 4. Povečati delež vključenih v študij znanosti in tehnologij. 5. Kar najboljše izkoristiti vsa sredstva: <ul style="list-style-type: none"> - izpopolnjevati sisteme za zagotavljanje kakovosti; - zagotoviti učinkovito izrabo vseh razpoložljivih virov.
<p>Cilj 2 Olajšati dostop vseh do sistemov izobraževanja in usposabljanja</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Odpreti učna okolja. 2. Storiti vse, da bo učenje privlačno. 3. Spodbujati aktivno državljanstvo, enakost možnosti in socialno povezanost.
<p>Cilj 3 Sisteme izobraževanja in usposabljanja odpreti v svet</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Okrepiti povezanost izobraževanja z delovno sfero, raziskovanjem in družbo nasploh. 2. Spodbujati učenje tujih jezikov. 3. Povečati mobilnost in izmenjave. 4. Krepiti evropsko sodelovanje.

*Opomba: IKT – informacijska-komunikacijska tehnologija

Vir: Eurydice, 2002.

Konkurenčnost je eden ključnih izzivov za državljane Evropske unije, saj Lizbonska strategija predvideva prav večjo gospodarsko rast in socialno kohezijo. Izboljšanje konkurenčnosti in povečanje zaposlenosti, ki pa je v največji meri odvisna prav od kakovostnega sistema izobraževanja in usposabljanja, saj so raziskave pokazale, da pravična porazdelitev znanja in veščin oziroma kompetenc znotraj vse populacije ima močnejši vpliv na celotno gospodarstvo, kot pa grupiranje na posamezne dele populacije.

V zaključkih iz Lizbone so zapisali zahtevo po občutnem povečanju vlaganj v človeške vire in opozorili, da je prihodnost evropskega gospodarstva v veliki meri odvisna od spretnosti državljanov, saj morajo le ti vedno znova posodabljati svoje spretnosti, kar je značilno za družbo znanja. Zato mora sektor izobraževanja in usposabljanja na učinkovit način dodeliti ter uporabiti sredstva, ki so na voljo, da se doseže največja stopnja kakovosti (Izobraževanje in usposabljanje v Evropi, 2002, str. 20).

3. IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH

3.1. Opredelitev izobraževanja odraslih

Po Unescovi definiciji je izobraževanje odraslih celota organiziranih izobraževalnih procesov katere koli vsebine, stopnje in uporabljenih metod, bodisi formalno ali drugačno bodisi da nadaljuje ali nadomešča začetno izobraževanje v šolah, kolidžih in univerzah, z oblikami usposabljanja vred. V teh procesih osebe, ki jih v posameznih družbah štejejo za odrasle, razvijajo svoje zmožnosti, bogatijo svoje znanje, zboljšujejo ali spreminjajo svojo strokovno in poklicno usposobljenost, stališča in vedenje, da bi se lahko polnovredno osebno razvijale in sodelovale pri oblikovanju uravnoteženega in neodvisnega socialnega, gospodarskega in kulturnega razvoja (Jelenc, 1991, str. 36).

Izobraževanje odraslih ima štiri temeljne kategorije (Jelenc, 1994, str. 48-49):

1. Formalno izobraževanje za pridobitev javno priznane splošne izobrazbe:
 - osnovno izobraževanje odraslih (pridobitev osnovnošolske izobrazbe);
 - splošno srednje izobraževanje.
2. Formalno izobraževanje za pridobitev strokovne ali poklicne izobrazbe:
 - izobraževanje za pridobitev poklicne in strokovne izobrazbe na srednji, višji in visoki stopnji, ki se konča z javno priznanim spričevalom;
 - specializacije z javno veljavno potrditvijo posebne usposobljenosti;
 - drugo izobraževanje in usposabljanje za poklicno delo ali poklic.
3. Neformalno splošno izobraževanje:
 - izobraževanje za lastni osebni ali osebni razvoj;
 - izobraževanje za družbene vloge;
 - izobraževanje za družbeno blaginjo.
4. Neformalno izobraževanje za poklic ali poklicno delo:
 - uvajanje ali privajanje na delo ali drugo usposabljanje za opravljanje delovnih ali poklicnih nalog ali funkcij (usposabljanje);
 - izpopolnjevanje (razširjanje, poglobljanje, posodabljanje).

Formalno izobraževanje je tisto, ki privede do neke vrste formalno potrjenih izobraževalnih rezultatov, kot so dosežena stopnja izobrazbe, diploma ali poklicna kvalifikacija. Neformalno izobraževanje pa tisto, pri katerem ne gre za pridobitev javno veljavne stopnje izobrazbe ali kvalifikacije in se zato ne zahteva verifikacija izobraževanja z uradnim potrdilom o javni veljavnosti izobraževanja (Jelenc, 1994, str. 46).

3.2. Izobraževanje odraslih v Sloveniji

Po zakonu o izobraževanju odraslih (Uradni list RS, št. 12/96 in 69/06) izobraževanje odraslih obsega izobraževanje, izpopolnjevanje, usposabljanje in učenje oseb, ki so izpolnile osnovnošolsko obveznost in si želijo pridobiti, posodobiti, razširiti in poglobiti znanje, pa pri tem izobraževanju nimajo statusa učenca, dijaka ali študenta. Status udeleženca izobraževanja odraslih pa pridobi oseba, ki se vključi v izobraževalni program za odrasle. V izobraževanju odraslih si udeleženci izobraževanja odraslih pridobivajo posamezna znanja, spretnosti in veščine, lahko pa tudi javno veljavno izobrazbo.

Pravni akti, ki urejajo področje izobraževanja odraslih v Sloveniji so:

- Zakon o izobraževanju odraslih (Uradni list RS, št. 12/96 in 69/06),
- Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 70/04)
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 118/2006 – uradno prečiščeno besedilo),
- Odredba o strokovni izobrazbi strokovnih delavcev in o minimalnih standardih prostorov in opreme v izobraževanju odraslih (Uradni list RS, št. 82/98),
- Pravilnik o evidencah in dokumentaciji v izobraževanju odraslih (Uradni list RS, št. 32/00),
- Odredba o standardih in normativih v izobraževanju odraslih (Uradni list RS, št. 43/00),
- Pravilnik o razpisu za vpis in izvedbi vpisa v izobraževanju odraslih (Uradni list RS, št. 82/98),
- Navodilo za prilagajanje izobraževalnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja odraslim udeležencem izobraževanja (Uradni list RS, št. 80/98).

Državni zbor Republike Slovenije je na podlagi 22. člena Zakona o izobraževanju odraslih leta 2004 sprejel Resolucijo o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 (ReNPIO). Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji je razvojni dokument, s katerim državni zbor Republike Slovenije do leta 2010 določa javni interes na tem področju izobraževanja in njegova prednostna področja. Prav tako opredeljuje dejavnosti, ki so potrebne za izvajanje izobraževanja odraslih, hkrati pa je podlaga za njegovo vsakoletno načrtovanje na ravni države.

Prednostna področja, ki so opredeljena v Resoluciji o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010:

- Prvo prednostno področje: splošno izobraževanje in učenje odraslih.

Odraslim zagotoviti različne oblike in možnosti za vključitve v programe za zviševanje splošno-izobraževalne in kulturne ravni, osebnostni razvoj in socialno vključenost; aktivno državljanstvo in zdravo življenje).

Operativni cilji do leta 2010:

- delež odraslih prebivalcev, ki se bodo vključili v splošno izobraževanje, se bo v obdobju do leta 2010 dvignil na 6 odstotkov;
- skupine, ki jim bodo namenjene posebne spodbude, bodo mlajši odrasli, manj izobraženi, brezposelni, odrasli s posebnimi potrebami, prebivalstvo iz manj razvitih regij ter demografsko ogroženih območij in priseljenci.

- Drugo prednostno področje: izobraževanje za dvigovanje izobrazbene ravni.

Odraslim zagotoviti različne oblike in možnosti za pridobivanje oziroma dokončanje: osnovnošolske; nižje poklicne, srednje poklicne, strokovne oziroma splošne izobrazbe in višje strokovne izobrazbe.

Operativni cilji do leta 2010:

- vsaj polovica vseh brez osnovnošolske izobrazbe bo zaključila osnovno šolo za odrasle;
- vsaj četrtnina vseh z nedokončano srednjo šolo bo pridobila nižjo ali srednjo poklicno, strokovno oziroma splošno izobrazbo in
- vsaj desetina vseh s končano srednjo šolo bo pridobila najmanj višjo strokovno izobrazbo.

Pri dvigovanju izobrazbene ravni bodo upoštevane tudi potrebe trga dela. Skupine, ki jim bodo namenjene posebne spodbude, so odrasli brez izobrazbe in brezposelni. Prednostno področje izobraževanja bo naravoslovno tehnično.

- Tretje prednostno področje: izobraževanje in usposabljanje za trge dela.

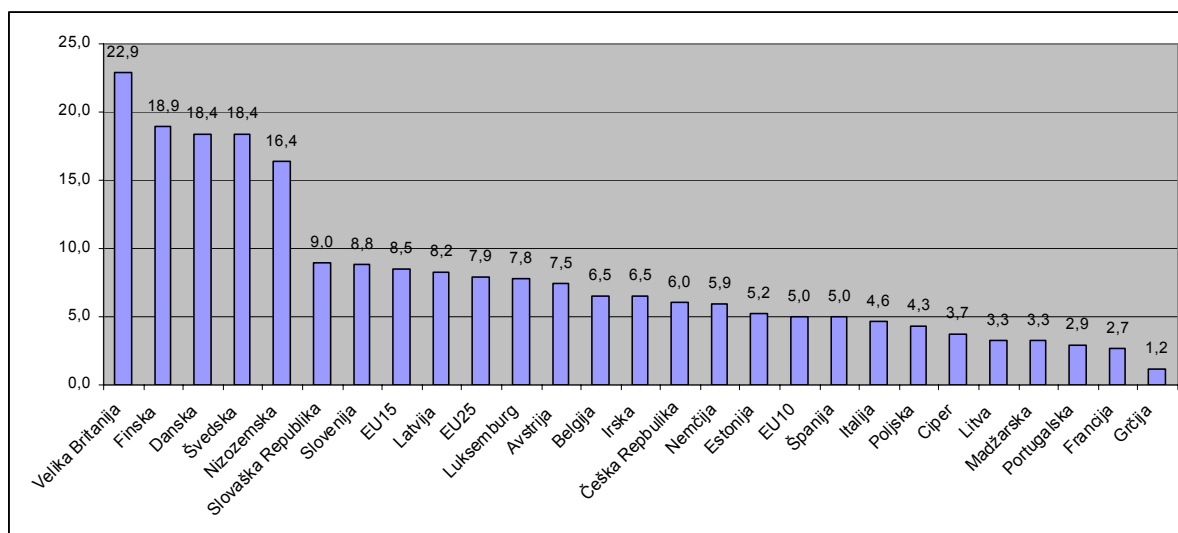
Operativni cilji do leta 2010:

- polovica brezposelnih se bo vključila v programe, namenjene povečanju zaposlitvenih možnosti;

- vsaj 10 odstotkov brezposelnih in zaposlenih brez poklicne ali strokovne izobrazbe bo pridobila nacionalno poklicno kvalifikacijo po certifikatnem sistemu.⁴

V Sloveniji je bilo v letu 2002 vključenih v formalne oblike izobraževanja in usposabljanja 8,8 odstotke prebivalstva v starosti med 25 in 64 let. Glede na povprečje Evropske unije, ki znaša 8,5 odstotke se uvrščamo nad povprečje. Podatki kažejo, da zaostajamo za skandinavskimi državami, Nizozemsko in Veliko Britanijo (Slika 5), zaostajamo pa tudi za ciljem Evropske unije, kjer naj bi do leta 2010 dosegli stopnjo udeležbe prebivalstva v vseživljenjskem učenju najmanj 12,5 odstotke (ReNPIO, 2004, str. 8).

Slika 5: Delež prebivalstva v starosti 25-64 let, vključenih v izobraževanje in usposabljanje, v letu 2002

Vir: Education and training 2010 The success of the Lisbon Strategy hinges on urgent reforms, 2003, str. 26.

V Tabeli 5 na strani 21 so predstavljene institucije, ki izvajajo izobraževanje odraslih za pridobitev izobrazbe. V največjem številu se pojavljajo enote za izobraževanje odraslih v okviru šol za mladino, saj ima kar polovica srednjih šol za mladino v svoji sestavi tudi enoto za odrasle. Slabo četrtnino izobraževanja za odrasle izvajajo ljudske univerze in le manjši delež tega izobraževanja opravijo specializirane organizacije za izobraževanje odraslih, ki sicer izvajajo glavni del neformalnega izobraževanja.

⁴ Po mnenju Ignjatovića (2000, str. 23) je certifikatni sistem namenjen odraslim, ki že imajo temeljno poklicno ali strokovno izobrazbo. Omogoča jim pridobivanje dodatnega znanja in kompetenc, širi njihovo kvalificiranost in omogoča specializacijo. Gre torej za dopolnjevanje znanja, pridobljenega v nacionalno določenih izobraževalnih programih. V tem smislu certifikatni sistem izboljšuje zaposljivost posameznikov, saj jim omogoča pridobivanje tistih znanj in spretnosti, ki so potrebne na trgu dela. Pomembna funkcija certifikatnega sistema je tudi omogočanje slabo izobraženim, nezaposlenim in osipnikom, da si pridobijo osnovne poklicne kvalifikacije ali se prekvalificirajo.

Tabela 5: Odrasli, vpisani v srednješolske izobraževalne programe, in odrasli, ki so zaključili izobraževanje, po izobraževalnih institucijah, Slovenija, konec šolskega leta 2005/06

Vrsta izobraževalnih institucij	Vključeni			Končali izobraževanje		
	vsi	ženske	moški	vsi	ženske	moški
Skupaj	17.245	8.947	8.298	5.699	3.121	2.578
Ljudska univerza	5.965	3.631	2.334	1.792	1.131	661
Druge specializirane organizacije za IO*	3.057	1.702	1.355	1.132	698	434
Enota za IO pri šolah	7.971	3.450	4.521	2.708	1.241	1.467
Drugo	252	164	88	67	51	16

*Opomba: IO – izobraževanje odraslih

Vir: Uporaba interneta, 2006, 2006.

Kljub bogati izobraževalni ponudbi za odrasle pa v posameznih delih države še vedno ne obstaja dovolj velik interes za izobraževanje odraslih. Po podatkih Andragoškega centra Slovenije je razvidno, da se izobraževalne možnosti za odrasle med posameznimi regijami zelo razlikujejo. Skoraj v vseh »problematičnih regijah«, regijah s slabšim gospodarskim razvojem, z visoko stopnjo brezposelnosti, regijah z depopulizacijo (Zasavska, Spodnjeposavska, Notranjsko-kraška, Koroška regija) so možnosti za izobraževanje odraslih slabše kot v razvitejših regijah. Odrasli imajo največjo izbiro za izobraževanje in učenje v Osrednjeslovenski regiji, kjer je število evidentiranih izvajalcev največje (138 izvajalcev), daleč zadaj ji sledijo Gorenjska regija (36 izvajalcev), Podravska (33 izvajalcev) in Savinjska (25 izvajalcev).

3.3. Financiranje izobraževanja odraslih v Sloveniji

Področje izobraževanja odraslih se financira iz:

- Državnega proračuna na temelju letnega programa izobraževanja odraslih, v skladu z normativi in standardi ter obsegom izobraževanja. Javnim organizacijam za izobraževanje odraslih, katerih ustanoviteljica je država, se iz državnega proračuna financirajo investicije in materialni stroški ter investicijsko vzdrževanje, obnova nepremičnin in opreme. Plače s prispevki in davki za andragoške in druge strokovne delavce na podlagi sistemizacije delovnih mest v skladu z zakonom in kolektivno pogodbo se prav tako financirajo na osnovi letnega programa financiranja iz

državnega proračuna. V kolikor je sofinanciranje javnih programov le delno (najmanj 1/3 iz drugih sredstev) se delno krijejo stroški za plače, avtorske honorarje in materialne stroške za izvedbo programa. Financira se tudi infrastrukturna dejavnost, ki obsega sredstva za plače, avtorske honorarje in materialne stroški in drugo, kar je določeno z letnim programom.

- Sredstev lokalnih skupnosti za investicije v organizacije, katerih ustanoviteljica je lokalna skupnost. Prav tako se tem organizacijam financirajo tudi neprogramski stalni stroški za izobraževanje odraslih, ki obsegajo najmanj materialne stroške za obratovanje in investicijsko izobraževanje ter stroški za izvedbo programov, določenih z letnim programom izobraževanja odraslih, ki ga sprejme lokalna skupnost.
- Drugih virov (posameznik, podjetja, skladi, idr.).

Programi izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji se financirajo iz državnega proračuna na temelju letnega programa za izobraževanje odraslih, ki ga sprejme Vlada RS za vsako leto posebej. V letu 2006 je bilo za področje namenjeno skupaj 12.047 milijarde SIT, pri čemer sta udeleženi dve ministrstvi:

- Ministrstvo za šolstvo in šport (MŠŠ): 3.838 milijarde SIT (31,8 odstotka)
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ): 8.209 milijarde SIT (68,2 odstotka).

Od tega zneska je bilo v skladu s strukturo programa izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za leto 2006 namenjeno:

- 23,6 odstotka za splošno izobraževanje odraslih,
- 42,8 odstotka za izobraževanje za dvig izobrazbene ravni,
- 21,1 odstotka za izobraževanje in usposabljanje za potrebe dela,
- 12,5 odstotka za infrastrukturne dejavnosti.

Denar se razdeljuje na temelju razmestitve, javnega razpisa in letnega delovnega načrta javnih zavodov. Povsem brezplačna je le osnovna šola za odrasle.

V primerjavi z letom 2005 je MŠŠ povečalo delež sredstev v letu 2006 za 29,7 odstotka (leto 2005: 2,9 milijarde SIT), predvsem iz sredstev Evropskega socialnega sklada in za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja. MDDSZ pa je v letu 2006 povečalo delež sredstev v primerjavi z letom 2005 za 23,35 odstotka (leto 2005: 6,6 milijarde SIT), zlasti za splošno izobraževanje odraslih oziroma pripravljanje brezposelnih na zaposlitev.

Uresničevanje nacionalnega programa bo terjalo več vlaganja v izobraževanje odraslih, tako s strani države in lokalnih skupnosti, kot tudi drugih socialnih partnerjev.

V obdobju od leta 2004 do leta 2010 bi morali za uresničitev ciljev, določenih z Resolucijo o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji, zagotoviti preko državnega proračuna, proračuna lokalnih skupnosti ter sredstev evropskih skladov 71.924,5 mio SIT, od tega za (ReNPIO, 2004, str. 18-19):

- prvo prednostno področje 19.554,5 mio SIT,
- drugo prednostno področje 28.188,5 mio SIT,
- tretje prednostno področje 12.536,8 mio SIT,
- za dejavnosti, potrebne za izvajanje izobraževanja 11.644,7 mio SIT.

Podrobnejšo projekcijo potrebnih sredstev po posameznih področjih in letih prikazuje Tabela 6.

Tabela 6: Projekcija potrebnih javnih sredstev za uresničevanje nacionalnega programa izobraževanja odraslih za obdobje 2004-2010 (v mio SIT)

Prednostno področje	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	SKUPAJ*
I.	2.740,0	2.805,1	2.703,4	2.507,2	2.784,0	2.929,2	3.085,6	19.554,5
II.	3.402,3	3.820,8	3.720,0	3.609,9	4.141,2	4.526,7	4.967,6	28.188,5
III.	865,5	1.032,8	1.491,0	1.674,0	2.157,8	2.485,5	2.830,3	12.536,8
Infrastruktura	1.383,2	1.466,3	1.517,4	1.492,7	1.751,1	1.922,8	2.111,2	11.644,7
SKUPAJ	8.391,0	9.124,9	9.431,8	9.283,8	10.834,1	11.864,2	12.994,7	71.924,5

*obdobje 2004-2010

Vir: Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v RS do leta 2010, 2004, str. 18.

Viri sredstev, potrebnih za uresničevanje tega programa, bodo izhajali iz državnega proračuna in proračuna lokalnih skupnosti; sredstev podjetij in udeležencev mednarodnih virov in drugo (ReNPIO, 2004, str. 19).

V Tabeli 7 na strani 24 so prikazana javna sredstva za izobraževanje odraslih od leta 2004 do leta 2010. Sredstva iz programa Phare in Evropskega socialnega sklada so potrjena do leta 2006, od leta 2007 pa so ocenjena. Lastna sredstva od leta 2006 do leta 2010 predstavljajo projekcijo.

Tabela 7: Javna sredstva za izobraževanje odraslih od leta 2004 do leta 2010 (v mio SIT)

VIR	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	SKUPAJ
MŠŠ-lastna sredstva*	1.652,9	1.698,5	1.806,0	1.986,6	2.185,3	2.403,8	2.644,2	14.377,3
MŠŠ-lastna udeležba skupaj**	166,8	293,1	263,7	290,0	319,0	351,0	386,0	2.069,6
MŠŠ - skupaj	1.819,7	1.991,6	2.069,7	2.276,6	2.504,3	2.754,8	3.030,2	16.446,9
MDDSZ – lastna sredstva*	2.487,3	2.504,9	2.755,4	3.030,9	3.334,0	3.667,4	4.034,1	21.811,4
MDDSZ – lastna udeležba skupaj**	572,4	688,5	722,7	530,5	742,5	816,8	898,4	4.971,8
MDDSZ – skupaj	3.059,7	3.193,4	3.478,1	3.561,4	4.076,5	4.484,2	4.932,5	26.785,8
MŠŠ – sredstva EU	503,1	806,4	791,0	870,1	957,1	1.052,9	1.158,1	6.138,7
MDDSZ – sredstva EU	1.926,6	2.277,3	2.168,1	1.591,6	2.250,0	2.475,0	2.722,5	15.411,1
Sredstva EU – skupaj	2.429,7	3.083,7	2.959,1	2.461,7	3.207,1	3.527,9	3.880,6	21.549,8
Drugi programi EU	91,8	327,5	327,5	327,5	327,5	3.027,5	327,5	2.056,8
Druga ministrstva	386,4	206,4	233,2	256,2	280,5	300,5	321,5	1.984,7
Občine	603,7	322,5	364,4	400,2	438,2	469,2	502,3	3.100,9
SKUPAJ	8.391,0	9.125,0	9.431,9	9.283,7	10.834,2	11.864,3	12.994,4	71.924,5

Opombe: * sredstva integralnega proračuna, iz katerih se v celoti ali delno krijejo programi iz ReNPIO

** sredstva integralnega proračuna, ki predstavljajo delež državnega sofinanciranja k sredstvom EU.

Vir: Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v RS do leta 2010, 2004, str. 19.

V Resoluciji o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji (2004, str. 20) so navedena tudi merila za sofinanciranje, in sicer:

a) Delež sredstev za prvo prednostno področje je določen v sledečih razmerjih:

- 1/3 iz državnih virov;
- 1/3 iz sredstev lokalne skupnosti;
- 1/3 iz sredstev posameznika.

V letnih programih izobraževanja se bo za posamezne programe na tem prednostnem področju lahko določilo tudi, da se v celoti financirajo iz javnih sredstev.

b) Delež javnih sredstev za drugo prednostno področje je določen v sledečih razmerjih:

- za pridobivanje osnovnošolske izobrazbe se zagotovijo sredstva za kritje šolanja v celoti iz javnih sredstev (državna in lokalna raven);
- za pridobivanje poklicne, srednje strokovne in gimnazijske izobrazbe se zagotovi sredstva za kritje 1/3 stroškov iz javnih virov, za brezposelne osebe ter osebe, ki so zaposlene v delovno intenzivnih panogah z nizko dodano vrednostjo in katerih delovna mesta so ogrožena, pa se iz javnih sredstev krije tudi razlika do celotnih stroškov;
- za pridobivanje višješolske izobrazbe se zagotovi praviloma sredstva za kritje 1/4 stroškov iz javnih virov, za brezposelne osebe ter osebe, ki so zaposlene v delovno intenzivnih panogah z nizko dodano vrednostjo in katerih delovna mesta so ogrožena, pa se iz javnih sredstev krije tudi razlika do celotnih stroškov.

c) Delež javnih sredstev za tretje prednostno področje je določen v sledečih razmerjih:

- za pridobivanje nacionalnih poklicnih kvalifikacij po certifikatnem sistemu se zagotovi praviloma sredstva za kritje 1/3 stroškov iz javnih virov, za brezposelne osebe ter osebe, ki so zaposlene v delovno intenzivnih panogah z nizko dodano vrednostjo in katerih delovna mesta so ogrožena, pa se iz javnih sredstev krije tudi razlika do celotnih stroškov;
- za usposabljanje brezposelnih oseb se stroški v celoti krijejo iz javnih sredstev;
- za zaposlene, ki jim bo delovno mesto ogroženo zaradi nizke stopnje poklicne izobrazbe, se praviloma zagotovi del sredstev za kritje stroškov iz javnih virov.

V letnih programih izobraževanja odraslih se lahko za posamezne programe tudi pri drugem in tretjem prednostnem področju določijo drugačna razmerja sofinanciranja.

3.4. Javni razpis za dodelitev sredstev za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja v šolskih letih 2004/05 in 2005/06

Ob razmeroma ugodni izobrazbeni strukturi odraslega prebivalstva je delež prebivalstva v starosti od 25 do 64 let s končano štiriletno srednjo strokovno ali splošno izobrazbo in še posebej z višjo in visoko izobrazbo, še vedno prenizek. Brez povečanja tega deleža ne bo mogoče razvijati Slovenije kot družbe, temelječe na znanju.

Glede na strategijo izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja v Evropski uniji, je splošni cilj - povečati stopnjo udeležbe v vseživljenjskem učenju. Cilj ukrepa 2.3. Vseživljenjsko učenje je vzpostaviti sisteme in strukture, ki bodo podprli strategijo vseživljenjskega učenja prek sodobnejše ponudbe izobraževanja in usposabljanja, usposabljanja učiteljev in izvajalcev usposabljanja, razvoja lokalnih/regionalnih centrov, širjenja sistema zagotavljanja kakovosti, kakor tudi neposredne pomoči za izobraževanje odraslih z izobrazbenim primanjkljajem ter zmanjševanje stopnje osipa v šolah.

3.4.1. Evropski socialni sklad

Evropski socialni sklad (ESS) je najpomembnejši finančni instrument za podporo izvajanja Evropske strategije zaposlovanja. Ustanovljen je bil leta 1958 in ima najdaljšo tradicijo med strukturnimi skladi Evropske unije.

Sredstva ESS so odobrena predvsem za pomoč osebam oziroma posameznikom. Da bi povečali njeno uspešnost, pa je pomoč ESS lahko namenjena tudi strukturam in sistemom. Sredstva ESS, ki se odobrijo kot dodatna sredstva k že odobrenim sredstvom v nacionalnih programih, so usmerjena v zmanjševanje socialno-ekonomskih razlik med regijami in posamezniki. Financiranje s sredstvi ESS spodbuja tudi lokalne rešitve za lokalne probleme (<http://www.ess.gov.si>).

Kar tretjina vseh sredstev strukturnih skladov v Sloveniji je namenjena vlaganju v ljudi, kar je največ od vseh držav, pristopnic EU. K skupno 24,4 milijardam tolarjev sredstev za obdobje 2004-2006 ESS prispeva 18,3 milijarde tolarjev, Slovenija pa 6,1 milijarde tolarjev.

Prednostna področja, ki jih v programskem obdobju 2000–2006 sofinancira Evropski socialni sklad, z namenom podpirati in dopolnjevati dejavnosti držav članic, so:

- Aktivna politika zaposlovanja in trga dela

Razvoj aktivne politike zaposlovanja za boj proti brezposelnosti, preprečevanje dolgotrajne brezposelnosti, olajšanje ponovnega vključevanja dolgotrajno brezposelnih na trg dela, zagotavljanje podpore mladim in drugim brezposelnim osebam, ki vstopajo na trg dela prvič ali znova iščejo zaposlitev.

- Socialna vključenost

Spodbujanje enakih možnosti dostopa na trg dela za vse, s posebnim poudarkom na tistih, ki jim grozi socialna izključenost.

- Vseživljenjsko učenje in mobilnost

Spodbujanje in izboljšanje poklicnega in splošnega izobraževanja, usposabljanja in svetovanja v sklopu politike vseživljenjskega učenja, z namenom boljšega in lažjega dostopa na trg dela, povečanja zaposljivosti in spodbujanja poklicne mobilnosti.

- Prilagodljivost in podjetništvo

Krepitev usposobljenosti in prilagodljivosti delovne sile, spodbujanje inovativnosti in prilagodljivosti podjetij, posodobitev organizacije dela, razvoj podjetništva in pogojev za odpiranje novih delovnih mest, razvoj človeških virov na področju raziskav, znanosti in tehnologije.

- Zaposlovanje žensk

Izboljšanje sodelovanja žensk na trgu dela, vključno z razvojem njihove poklicne poti, dostopa do novih zaposlitvenih možnosti in ustanavljanja lastnih podjetij ter zmanjševanje spolnega razlikovanja na trgu dela.

3.4.2. Analiza javnega razpisa za dodelitev sredstev za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja v šolskih letih 2004/05 in 2005/06

Konec leta 2005 je Ministrstvo za šolstvo in šport objavilo Javni razpis za dodelitev sredstev za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja v šolskih letih 2004/05 in 2005/06.

Razpisane aktivnosti so se sofinancirale iz sredstev Evropskega socialnega sklada, ki je bolj podrobno predstavljen v točki 2.4.1. Nanašale so se na ukrep Enotnega programskega dokumenta 2.3 Vseživljenjsko učenje, aktivnost 2.3.5 Zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja pri odraslih in izobraževanje ter usposabljanje osipnikov⁵.

Cilj razpisa je bil zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja odraslih in izobraževanje ter usposabljanje osipnikov.

Predmet tega razpisa je bil:

- Sofinanciranje izobraževanja odraslih, v starosti od 25 do 64 let, ki so si želeli pridobiti poklicno srednjo strokovno ali splošno izobrazbo v šolskih letih 2004/05 in 2005/06.

⁵ Osipniki so mladi, ki ne nadaljujejo šolanja in zaradi tega nimajo statusa učencev, dijakov ali študentov, prav tako pa tudi ne statusa iskalecev zaposlitve.

Odraslim, ki so v šolskem letu 2004/05 uspešno končali katerikoli letnik izobraževalnega programa, se je stroške sofinanciralo neposredno, torej je MŠŠ odobrena sredstva nakazalo na transakcijske račune fizičnim osebam.

Odraslim, ki so bili v šolskem letu 2005/06 vpisani v katerikoli letnik izobraževalnega programa, se je stroške sofinanciralo posredno preko organizacije za izobraževanje odraslih.

- Sofinanciranje opravljanja delovodskega, poslovskega ali mojstrskega izpita v šolskih letih 2004/05 in 2005/06 za osebe, ki niso imele pridobljene srednje strokovne izobrazbe.

Odraslim, ki so v šolskem letu 2004/05 uspešno končali katerikoli del ali celotni delovodski, poslovodski ali mojstrski izpit, se je stroške sofinanciralo neposredno.

Odraslim, ki so bili v šolskem letu 2005/06 vpisani v katerikoli del programa delovodskega, poslovskega ali mojstrskega izpita, se je stroške sofinanciralo posredno preko Gospodarske oziroma Obrtne zbornice Slovenije.

Na razpis so se lahko prijavi državljanji Republike Slovenije v starosti od 25 do 64 let (v nadaljevanju odrasli), ki niso bili prijavljeni na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje in so plačali stroške izobraževanja ali izpit v celoti ali delno iz lastnih sredstev, ter organizacije za izobraževanje odraslih, Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtna zbornica Slovenije (v nadaljevanju pravne osebe).

Pogoji, ki so jih morali odrasli izpolnjevati za dodelitev sredstev v šolskem letu 2004/05, so bili: a) uspešno zaključen katerikoli letnik katerega od javno veljavnih izobraževalnih programov za pridobitev nižje ali srednje poklicne oziroma srednje strokovne ali splošne izobrazbe in v celoti ali po delih opravljen delovodski ali poslovodski izpit pri Gospodarski zbornici Slovenije oziroma mojstrski izpit pri Obrtni zbornici Slovenije in b) nedokončana srednja strokovna ali splošna izobrazba.

V šolskem letu 2005/06 pa so morale pravne osebe izpolnjevati naslednje pogoje za dodelitev sredstev: a) organizacije za izobraževanje odraslih so morale izvajati katerega od javno veljavnih izobraževalnih programov za pridobitev nižje ali srednje poklicne oziroma srednje strokovne ali splošne izobrazbe in b) Gospodarska zbornica je morala izvajati delovodske in poslovske izpite, Obrtna zbornica Slovenije pa mojstrske izpite.

Skupna okvirna višina razpoložljivih sredstev, ki so se dodeljevala na podlagi tega javnega razpisa, so prikazana v Tabeli 8 na strani 29.

Tabela 8: Skupna okvirna višina razpoložljivih sredstev po posameznih letih (v mio SIT)

Proračunska postavka	2005	2006
4435*	62,5	52,1
4439**	187,5	156,3
Skupaj	250,0	208,4

Opomba: *4435 – Strukturni skladi – lastna udeležba (udeležba Republike Slovenije),

**4439 - Strukturni skladi – tuja udeležba.

Vir: Razpisna dokumentacija Javnega razpisa za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja v šolskem letu 2004/05 in 2005/06, 2005.

Sredstva sofinanciranja so bila za obe šolski leti namenjena odraslim. V letu 2004/05 se je sofinanciranje namenilo odraslim neposredno, v šolskem letu 2005/06 pa posredno, preko organizacij za izobraževanje odraslih.

Od skupnega zneska po tem razpisu je prispevek iz Evropskega socialnega sklada znašal 343,8 mio SIT (75 odstotkov), iz integralnega proračuna MŠŠ pa 114,6 mio SIT (25 odstotkov).

Skupaj je na javni razpis prispelo 2760 vlog, od tega za šolsko leto 2004/05 2639 vlog fizičnih oseb, za šolsko leto 2005/06 pa 121 vlog pravnih oseb.

Na temelju ocenjevanja vlog je bilo Programskemu svetu Evropskega socialnega sklada⁶ predlagano in tudi sprejeto, da se za šolsko leto 2004/05 sofinancira 1929 fizičnih oseb, v skupni višini 250 mio SIT in za šolsko leto 2005/06 105 pravnih oseb za skupaj 3.948 izobraževancev, v skupni višini 208,4 mio SIT.

Skupno število popolnih vlog je bilo 2034, in sicer 1929 vlog fizičnih oseb za sofinanciranje izobraževanja v šolskem letu 2004/05 in 105 vlog pravnih oseb za 3.948 izobraževancev za sofinanciranje v šolskem letu 2005/06. Torej, 5.877 fizičnih oseb je bilo upravičeno do sofinanciranja izobraževanja.

V skladu z javnim razpisom je bilo na razpolago 250 mio SIT za sofinanciranje izobraževanja v šolskem letu 2004/05 in 208,4 mio SIT za sofinanciranje v šolskem letu 2005/06. Višino sofinanciranja posamezne vloge se je določilo tako, da se je znesek finančnih sredstev delil s številom popolnih vlog (1.929) oziroma številom izobraževancev (3.948). Tako je znašala višina sofinanciranja za fizične osebe v šolskem letu 2004/05 129.600 SIT, ter za pravne osebe v šolskem letu 2005/06 52.785 SIT na izobraževanca.

⁶ Programski svet Evropskega socialnega sklada deluje v okviru Službe Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko, njegovi člani pa so predstavniki ministrstev, ki so upravniki sredstev ESS.

4. IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE BREZPOSELNIH V SLOVENIJI

4.1. Trg dela

V današnjem času delo ne pomeni le pridobitev finančnih sredstev, temveč delo določa človekovo mesto v družbi. Biti zaposlen pomeni biti polnopraven član družbe, imeti ugoden družbenoekonomski položaj, ki obsega plačo, zdravstveno in pokojninsko zavarovanje, možnost napredovanja in uveljavljanja v delovnem okolju.

Brezposelnost je v družbenem okolju zelo nezaželen pojav, saj znižuje učinkovitost celotnega gospodarstva. Brezposelna oseba ni prikrajšana le za delo, zaslužek in socialno varnost, temveč tudi za mrežo medsebojnih vezi in odnosov, ki se ustvarjajo v delovnem procesu.

V Sloveniji je za definicijo brezposelne osebe v uporabi definicija v skladu z Mednarodno organizacijo dela (ILO). Po opredelitvi ILO so brezposelni vsi tisti, ki so brez dela in so ves čas na razpolago za delo in aktivno iščejo zaposlitev (anketna brezposelnost).

Nekoliko drugačna definicija je definicija registriranih brezposelnih oseb, ki jih evidentira Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Pri določanju registrirane brezposelnosti se upošteva, da je brezposeln vsak, ki je prijavljen na Zavodu RS za zaposlovanje in ustreza vsem merilom brezposelnosti, določenimi s strani Zavoda za zaposlovanje.

Tabela 9: Stopnja brezposelnosti v Sloveniji, 2002 – 2005

Leto	Stopnja registrirane brezposelnosti (v %)	Stopnja anketne brezposelnosti (ILO) (v %)
2002	11,6	6,4
2003	11,2	6,7
2004	10,6	6,3
2005	10,2	6,5

Vir: Letno poročilo Zavoda RS za zaposlovanje, 2005, 2006.

Kot je razvidno iz Tabele 9 stopnja brezposelnosti v Sloveniji postopoma pada, zelo opazne pa so strukturne posebnosti brezposelnosti. Velike spremembe, ki so se v devetdesetih letih zgodile na trgu dela v Sloveniji, se še danes odražajo v številu brezposelnih in strukturi brezposelnosti. V drugi polovici devetdesetih so se, s stabilizacijo trga dela, oblikovale skupine brezposelnih, ki so za delodajalce manj zanimive.

Tabela 10 prikazuje problematične skupine brezposelnih: to so starejši, mladi brez strokovne izobrazbe, brezposelni brez izobrazbe, invalidi, osebe z zdravstvenimi ter drugimi omejitvami ter dolgotrajno brezposelni, med katerimi pa prevladujejo že prej naštetе skupine. Problem dolgotrajne brezposelnosti se praviloma povečuje s starostjo, kar kaže med drugim na večje probleme pri zaposlovanju starejših. Podatki iz registra brezposelnih kažejo, da se dolgotrajna brezposelnost najpogosteje pojavlja v kombinaciji lastnosti starosti, slabe izobrazbe ter pri večjih zaposlitvenih ovirah (npr. invalidi).

Tabela 10: Značilne skupine registriranih brezposelnih oseb v Sloveniji, 1995-2005

Leto	Povprečno število registriranih brezposelnih oseb	Deleži posameznih kategorij v letih od 1995 do 2005 (v %)					
		Stari do 26 let	Iščejo prvo zaposlitev	Ženske	Brezposelni nad 1 leto	Brez strokovne izobrazbe	Stari 50 let in več
1995	121.483	32,2	19,7	46,7	61,9	46,6	12,0
1996	119.799	31,4	19,4	48,1	56,1	47,0	14,1
1997	125.189	29,1	18,3	48,8	57,4	47,1	16,4
1998	126.080	26,3	18,1	49,9	61,7	46,9	20,7
1999	118.951	25,8	18,7	50,6	63,7	47,5	23,8
2000	106.601	23,4	17,9	50,7	62,9	47,2	27,3
2001	101.857	24,1	18,8	50,8	58,9	47,0	27,0
2002	102.635	24,0	19,6	51,2	54,4	47,0	25,4
2003	97.674	26,1	23,2	52,8	48,6	44,2	21,4
2004	92.826	26,2	25,2	53,1	46,2	41,6	21,0
2005	91.889	24,2	24,3	53,8	47,3	40,8	22,7

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2006.

Obdobje tranzicije je zaznamovano s procesom privatizacije družbenega premoženja in prestrukturiranja gospodarstva.

V tem obdobju so se poslabšale predvsem zaposlitvene možnosti starejših in brezposelnih z nižjimi stopnjami izobrazbe, ki so zato pričeli prehajati med dolgotrajne brezposelne. Na porast števila brezposelnih vplivajo tudi regionalna in poklicna neskladja na trgu dela. Najpomembnejši vzrok za regionalna neskladja je majhna mobilnost delovne sile v Sloveniji, medtem ko sta najpomembnejša vzroka za poklicno neskladje nizka stopnja izobraženosti brezposelnih in slaba usposobljenost za poklice, ki ustrezajo aktualnemu povpraševanju po delavcih.

Eden najpomembnejših dejavnikov pri iskanju zaposlitve je izobrazba. Brezposelne osebe z višjimi stopnjami izobrazbe lažje najdejo zaposlitev, čeprav se v zadnjih letih zaradi vedno večjega priliva diplomantov na trg dela razmere spreminjajo, kot je razvidno iz Tabele 11. Podobno kot na nižjih ravneh izobrazbe vedno pomembnejša postaja smer zaključenega študija, pogosto pa delodajalci zahtevajo tudi ustrezne delovne izkušnje. Če torej upoštevamo ta dejstva in ostala zanemarimo, postane jasno, da zaposlitev vedno lažje dobijo osebe z izobrazbo, po kateri na trgu dela obstaja povpraševanje

Tabela 11: Registrirana brezposelnost v letu 2005 po stopnjah izobrazbe

Leto	Skupaj	Stopnja izobrazbe							
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.+	
dec.04	št. 90.728	32.262	4.936	1.037	20.995	24.846	2.078	4.574	
(stanje)	% 100	35,6	5,4	1,1	23,1	27,4	2,3	5,0	
dec.05	št. 92.575	32.184	4.997	1.061	21.504	25.411	2.232	5.186	
(stanje)	% 100	34,8	5,4	1,1	23,2	27,4	2,4	5,6	

Opombe: I. – nedokončana osnovna šola, II. – dokončana osnovna šola, III. – nižja poklica in skrajšan program, IV. – nižje poklicno izobraževanje, V. – gimnazijsko izobraževanje, srednje poklicno-tehniško izobraževanje, srednje tehniško oziroma drugo strokovno izobraževanje; VI. – višje strokovno izobraževanje; VII.+ - visoko strokovno izobraževanje, univerzitetno dodiplomsko izobraževanje, magisterij, doktorat.

Vir: Letno poročilo Zavoda RS za zaposlovanje, 2005, 2006.

Stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji pada od leta 1998, po regijah pa je bil ta padec različen, kot prikazuje Tabela 12 na strani 33. Najbolj se je stopnja zmanjšala v Podravski regiji (za 7,8-odstotnih točki), najmanj pa v Koroški regiji, kjer je med leti 1997 in 2004 padla za 1,2-odstotne točke. Zmanjšanje stopnje registrirane brezposelnosti je posledica zmanjšanja števila brezposelnih, ki je v tem obdobju upadlo v vseh regijah. Trend zmanjševanja registrirane brezposelnosti se je nadaljeval tudi v letu 2004, ko se je glede na leto 2003 stopnja registrirane brezposelnosti nekoliko povečala le v Goriški regiji (za 0,4-odstotne točke). V letu 2004 je imela spet najvišjo stopnjo registrirane brezposelnosti Pomurska regija. Od leta 2002 je beležila nadpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti že polovica statističnih regij, ko se je regijam z dolgoletno nadpovprečno stopnjo (Pomurska, Podravska, Zasavska, Spodnjeposavska in Savinjska) v letu 2002 prvič pridružila še Koroška regija. Najnižja je že vsa leta in tudi v letu 2004 v Goriški regiji, kjer pa brezposelnost že od leta 2002 dalje počasi, a vztrajno narašča. V letu 2004 je dosegla skoraj 65 odstotkov slovenskega povprečja. Stopnja registrirane brezposelnosti v najslabši, Pomurski regiji, za 2,4-krat presega stopnjo v najboljši, Goriški regiji. Razmerje med najslabšo in najboljšo regijo po tem kazalcu se sicer že od leta 2001 izboljšuje (z 1:3 na 1:2,4), deloma tudi na račun povečanja brezposelnosti v Goriški regiji (Pečar, 2005, str. 37).

Tabela 12: Stopnje registrirane brezposelnosti po statističnih regijah, Slovenija, 1997-2004

Statistične regije	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Osrednjeslovenska	10,2	10,5	10,1	9,2	8,3	7,9	7,8	7,8
Obalno-kraška	11,0	10,6	10,1	9,2	9,0	8,6	8,3	8,1
Gorenjska	12,0	12,6	11,9	10,1	9,0	8,5	8,3	7,8
Goriška	9,6	9,2	7,7	6,2	5,8	6,3	6,4	6,9
Savinjska	16,1	16,7	15,3	13,6	13,5	14,0	13,5	12,9
JV Slovenija	14,0	12,0	11,7	10,8	9,9	9,9	8,6	8,5
Pomurska	17,8	18,7	18,2	17,2	16,7	17,6	17,5	16,8
Notranjsko-kraška	12,0	12,5	12,2	10,8	9,7	9,1	8,8	8,3
Podravska	22,4	22,0	20,6	18,7	17,9	17,6	16,2	14,6
Koroška	13,0	13,0	11,7	10,3	10,2	11,6	12,6	11,7
Spodnjeposavska	16,4	15,9	14,9	13,9	14,3	14,4	14,9	13,0
Zasavska	17,9	19,2	17,5	15,5	14,7	15,3	16,1	14,9
Slovenija	14,4	14,5	13,6	12,2	11,6	11,6	11,2	10,6

Viri: Regije 2005 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah, 2005.

V nacionalnem programu razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006, ki ga je sprejel Državni zbor Republike Slovenije oktobra 2001, so opredeljeni strateški cilji razvoja trga dela in zaposlovanja, ki jih je sprejela Slovenija, za obdobje 2000-2006:

- dvig izobrazbene ravni delovne sile;
- zmanjšanje frikcijske brezposelnosti in zmanjševanje strukturnih neskladij, ki bi se kazalo v zmanjšanju deleža dolgotrajne brezposelnosti (na približno 40 odstotkov, v letu 2005 47,3 odstotkov – Tabela 9 na strani 31) in delež brezposelnih brez temeljne poklicne izobrazbe (na približno 25 odstotkov, konec leta 2005 34,8 odstotkov – tabela 10 na strani 32);
- zagotoviti vključenosti v aktivne programe za vse brezposelne, ki v 6 mesecih po nastopu brezposelnosti niso našli nove zaposlitve;
- zmanjševanje regijskih neskladij na trgu dela;
- zmanjševanje obsega dela in zaposlovanja na črno.

Cilji na področju izvajanja programov izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb sledijo smernicam politike zaposlovanja držav Evropske unije, Nacionalnemu programu razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006 in Programu aktivne politike zaposlovanja za leto 2004. Z izvajanjem programov izobraževanja in usposabljanja v letu 2004 je Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje sledil naslednjim ciljem:

- zmanjšanju brezposelnosti, predvsem med mladimi,
- preprečevanju dolgotrajne brezposelnosti,
- dvigu izobrazbene ravni in usposobljenosti za zaposlitev in poklicni razvoj posameznika in

- povečanju zaposljivosti brezposelnih oseb.

Programi izobraževanja in usposabljanja se izvajajo kot priprava brezposelnih na zaposlitev in so pomembni programi aktivne politike zaposlovanja. Obsegajo različne ukrepe, ki pomagajo brezposelnim, da se čim prej vrnejo v zaposlitev, da pridobijo določena znanja in veščine, ki jim povečujejo konkurenčnost na trgu dela. Posebno pozornost pri izvajanju programov izobraževanja in usposabljanja je Zavod za zaposlovanje v letu 2004 namenil naslednjim ciljnim skupinam: mladim brezposelnim v starosti do 26 let, brezposelnim osebam brez poklicne oziroma strokovne izobrazbe oziroma z neustrezno izobrazbo glede na potrebe trga dela ter dolgotrajno brezposelnim.

Naloga programov, ki so namenjeni pridobivanju novih znanj in spretnosti, je, da se izobražujejo brezposelne osebe v tistih poklicih, po katerih povprašujejo delodajalci, in tako prilagodijo ponudbo delovne sile potrebam trga dela. V Programu ukrepov aktivne politike zaposlovanja so navedeni naslednji cilji:

- dvig izobrazbene ravni in usposobljenosti težje zaposljivih oseb;
- motiviranje oseb, ki bodo tako aktivneje reševale lastno brezposelnost;
- pridobitev novih, aktualnih znanj in veščin brezposelnih;
- delodajalcem ponuditi ustrezno usposobljene delavce;
- pridobitev formalne izobrazbe ali poklicne kvalifikacije, s čimer se udeležencem programov omogoči dolgoročno povečanje zaposlitvenih možnosti.

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje je usmerjen k spodbujanju zunanjih izvajalcev za pripravo programov izobraževanja in usposabljanja za posamezne ciljne skupine, v manjšem obsegu pa nastopa kot oblikovalec ali »razvijalec« programov (kot je program Klub za iskanje zaposlitve ali Poti do dela in zaposlitve).

Cilji izvajanja programov izobraževanja in usposabljanja za brezposelne osebe (Svetlik, 2002, str. 186) so:

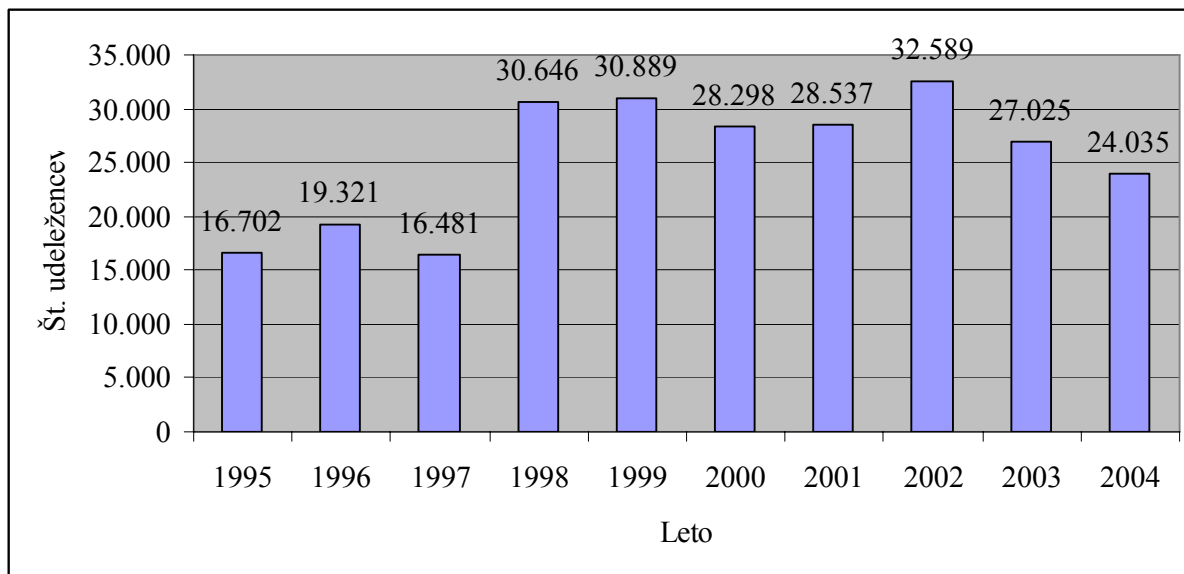
- Ekonomski: pospeševanje prilagajanja ponudbe delovne sile povpraševanju in s tem odpravljanje strukturnih neskladij pri delovanju trga delovne sile, povečanje vrednosti človeškega kapitala in ohranjanje vrednosti človeških virov.
- Socialni: preprečevanje socialne izključenosti in marginalizacije brezposelnih oseb in zmanjšanje socialnih problemov

Glede na cilj in ciljne skupine se programi izobraževanja in usposabljanja delijo na (Svetlik, 2002, str. 174-198):

- Programi pomoči pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve ter programi osebnostnega razvoja. Ti programi so:
 - Programi informiranja in motiviranja seznanjajo brezposelne osebe z njihovimi pravicami in obveznostmi, možnostmi in oblikami pomoči, ki jih brezposelnim zagotavlja zavod, ter motivirajo aktivno razreševanje lastne politike brezposelnosti z vključitvijo v katerega izmed programov aktivne politike zaposlovanja.
 - Programi pomoči brezposelnim pri iskanju zaposlitve so namenjene tistim, ki imajo poklicno oziroma strokovno izobrazbo ter izoblikovan poklicni ali zaposlitveni cilj, potrebujejo pa pomoč pri usmeritvi in nastopu na trgu delovne sile.
 - Programi pomoči pri načrtovanju poklicne poti so namenjeni tistim brez poklicne oziroma strokovne izobrazbe, kot tistim, ki slednjo že imajo in se želijo ali morajo prekvalificirati za drug poklic.
 - Programi osebnostnega razvoja so namenjeni najbolj ogroženim ciljnim skupinam brezposelnih (mladim brez izobrazbe, dolgotrajno brezposelnim, starejšim itd).
- Program 10.000+
- Programi funkcionalnega izpopolnjevanja in usposabljanja vključujejo brezposelne osebe in tako povečujejo zaposlitvene možnosti, saj v teh programih lahko dobijo dodatno znanje, veščine in spretnosti za opravljanje določenih del.
- Delovni preizkus je namenjen preizkusu znanja, veščin, spretnosti in interesa brezposelnih oseb za opravljanje določenega poklica oziroma del.
- Program uvajanja v delo, ki poteka na delovnem mestu brez delovnega razmerja ali z njim je tako pomoč delodajalcem pri zaposlovanju novih sodelavcev kot pospeševanje zaposlovanja brezposelnih s pomanjkljivimi ali neustreznimi veščinami in spretnostmi za opravljanje konkretnega dela .

Kljub temu, da število brezposelnih oseb od leta 1993 upada, je število brezposelnih oseb v izobraževanje in usposabljanje naraslo iz skoraj 17.000 leta 1993 na več kot 30.000 na prelomu tisočletja. V zadnjih letih pa število vključenih v programe izobraževanja in usposabljanja pada, kot je razvidno iz Slike 6 na strani 36.

Slika 6: Število brezposelnih oseb, vključenih v programe izobraževanja in usposabljanja, 1996-2004

Vir: Poročilo o izvajanju programa izobraževanja brezposelnih oseb »Programa 10.000+« v šolskem letu 2004/05, 2006.

4.2. Program 10.000 +

4.2.1. Umestitev programa

Program 10.000+ je program aktivne politike zaposlovanja, ki ga v skladu s 53. členom Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti za vsako šolsko leto v sodelovanju z ostalimi ključnimi institucijami, odgovornimi za razvoj človeških virov v državi, pripravita Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za šolstvo in šport, sprejme pa Vlada Republike Slovenije. Za program, katerega cilj je povečanje možnosti zaposlitve, je značilno, da zajema izobraževanje za pridobitev izobrazbe za vse stopnje izobrazbe. Program 10.000+ se je prvič začel izvajati v šolskem letu 1998/1999 (takrat imenovan Program 5.000). Od takrat pa do šolskega leta 2004/2005 je bilo v javno veljavne programe za pridobitev osnovne, splošne, poklicne, strokovne, tehniške in univerzitetne izobrazbe vključenih skupaj že 31.438 brezposelnih oseb.

4.2.2. Cilj programa

Cilji Programa 10.000 + je povečanje zaposljivosti brezposelnih oseb, dvig izobrazbene in kvalifikacijske ravni ter zmanjšanje poklicnega strukturnega neskladja. Program je namenjen brezposelnim osebam v skladu z opredelitvijo v 53.b. členu Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti: »Brezposelna oseba, ki ji ni mogoče zagotoviti ustrezne ali primerne zaposlitve, se lahko zaradi izboljšanja položaja na trgu dela

na podlagi zaposlitvenega načrta vključi v izobraževanje v skladu s predpisi, ki urejajo to področje«.

Program 10.000+ je prednostno namenjen:

- vsem brezposelnim osebam brez poklicne oziroma strokovne izobrazbe,
- brezposelnim osebam s poklicno in strokovno izobrazbo, ki na tem področju ne morejo dobiti zaposlitve in so pri Zavodu RS za zaposlovanje prijavljeni več kot šest mesecev.

S sredstvi Evropskega socialnega sklada in proračuna Republike Slovenije k ESS se sofinancirajo sledeči stroški:

- stroški vključenih oseb v OŠ za odrasle,
- stroški izvajalcev in vključenih oseb v formalne programe izobraževanja do vključno srednješolskega nivoja,
- stroški izvedbe programa in pravice vključenih oseb v Projektno učenje za mlajše odrasle,
- stroški izvedbe programa Usposabljanje za vseživljenjsko učenje – Most do izobrazbe (UŽU-MI).

4.2.3. Način financiranje programa

V okviru programa 10.000+ Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve financira različne aktivnosti v okviru proračunskih sredstev za posamezno leto za stroške šolnin za udeležence programa (vse individualno vključene in delno tudi oddelke za brezposelne), vse pravice, ki pripadajo udeležencem, ostale stroške izvajanja javnih del "Učna pomoč brezposelnim osebam," stroške promocije programa, evalvacije, itd.

V okviru proračunskih sredstev Ministrstvo za šolstvo in šport za posamezno leto financira stroške izvajanja programa poklicnega in strokovnega izobraževanja za organizirane oddelke, v katere so vključene brezposelne osebe, krije pa tudi stroške izvajanja programa osnovne šole za odrasle. Ministrstvo je prevzelo tudi skrb nad izvajanjem in financiranjem usposabljanja izvajalcev Programa 10.000+, organizatorjev izobraževanja, učiteljev in svetovalnih delavcev, kot naročnik javnih del pa krije tudi materialne stroške za izvajanje učne pomoči. Za izvajanje »Programa 10.000+« za šolsko leto 2004/2005 je bilo na podlagi planiranega števila vključenih udeležencev z obeh ministrstev odobrenih 4,8 milijarde SIT. Načrtovana sredstva pa v celoti niso bila porabljena. Skupni stroški »Programa 10.000+« so v šolskem letu 2004/05 znašali 2,5 milijarde SIT (18,6 odstotkov zagotovilo Ministrstvo za šolstvo in šport, 81,4 odstotkov sredstev pa Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve) in od načrtovanih odstopajo za 2,3 milijarde SIT ali 48,1 odstotkov načrtovanih sredstev. Nižja realizacija nastopi zaradi nižjega števila vključitev od načrtovanega in praviloma zaradi tega, ker nekateri udeleženci vseh planiranih pravic ne uveljavljajo in nekateri od njih opravljajo le

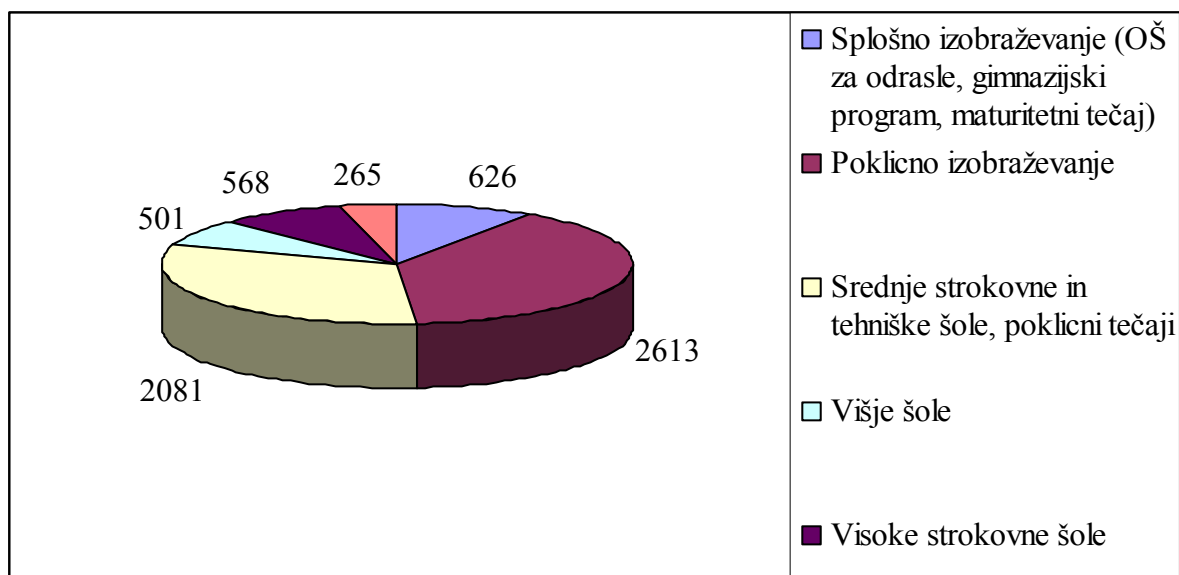
posamezne obveznosti, ki jih Zavod ugotavlja šele po vpisu v posamezen izobraževalni program (osebni izobraževalni načrti izvajalcev).

4.2.4. Strukturni vidik brezposelnosti z vidika ciljnih skupin

Program 10.000+ spodbuja vključevanje brezposelnih oseb, zlasti najmanj zaposljivih, v programe izobraževanja, da bi tako povečali svoje zaposlitvene možnosti. Starostna struktura udeležencev v formalnem izobraževanju v šolskem letu 2004/05:

- Mlajši od 26 let: med vsemi vključenimi udeleženci je bilo 3.700 mladih do 26 let, kar znaša 55,6 odstotkov.
- Udeleženci v starosti od 26 do 45 let: med vsemi vključenimi se je izobraževalo v okviru tega programa 2.818 (42,3 odstotkov) udeležencev tej starostni skupini
- Udeleženci v starosti nad 45 let: šolalo se je 136 (2 odstotka) brezposelnih oseb, starejših od 45 let.

Slika 7: Brezposelne osebe, vključene v program 10.000+ v šolskem letu 2004/2005 glede na program izobraževanja

Vir: Poročilo o izvajanju programa izobraževanja brezposelnih oseb »Programa 10.000+« v šolskem letu 2004/05, 2006.

Glede na program izobraževanja Programa 10.000+ se je v šolskem letu 2004/05 največ udeležencev programa 10.000+ izobraževalo v poklicnem izobraževanju in srednjih strokovnih ter tehniških šolah, kar je razvidno iz Slike 7.

Tabela 13: Pregled vključenih in realizacija plana vključitev v »Program 10.000+« šolskem letu 2004/05

Programi izobraževanja	Realizacija plana vključitev v šolskem letu 2003/04		Realizacija plana vključitve v šolskem letu 2004/05	
	Plan	Vključeni	Plan	Vključeni
Splošno izobraževanje (OŠ, gimnazija)	1300	688	445	542
Nižje in srednje poklicne šole	2.247	2.060	905	1.493
Srednje strokovne in tehniške šole	918	1.611	1.835	1.276
Višje strokovne šole, visoke strokovne šole in univerzitetni programi	797	760	1.680	622
Vsi NOVO vključeni v formalno izobraževanje	5.262	5.119	4.865	3.933
Nadaljujejo iz preteklih let	2.500	2.232	3.175	2.721
Vsi vključeni v v formalno izobraževanje	7.762	7.351	8.040	6.654
PUM	200	174	280	210
NPK	2.100	0	2.100	293
UŽU - MI	0	0	800	136
SKUPAJ: VSI	10.062	7.525	11.140	7.293

Opombe: *OŠ – osnovna šola; ** NPK – nacionalno poklicne kvalifikacije; *** PUM – projektno učenje mlajših⁷

Vir: Poročilo o izvajanju programa izobraževanja brezposelnih oseb »Programa 10.000+« v šolskem letu 2004/05, 2006.

Tabela 13 prikazuje pregled vključenih in realizacijo plana vključitev v Program 10.000+ šolskem letu 2004/2005. Program 10.000+ za šolsko leto 2004/2005 je predvideval 11.140 vključitev brezposelnih oseb, od tega je bilo predvidenih 8.040 vključitev v formalno izobraževalne programe. Znotraj plana je bilo predvidenih 280 vključitev v program Projektno učenje za mlade (PUM), 800 vključitev v program Most do izobrazbe (UŽU – MI) in 2.100 mest za nacionalne poklicne kvalifikacije. Predvideno število novih vključitev v "Program 10.000+" je temeljilo na potrebah trga delovne sile in želji pripravljavcev Programa 10.000+, da bi z izobraževanjem brezposelnih zvišali raven izobrazbe in presegli strukturna neskladja na trgu delovne sile. V šolskem letu 2004/2005 je bilo v Program izobraževanja

⁷ Projektno učenje za mlajše odrasle je javno veljaven izobraževalni program, namenjen mladim v starosti od 15 - 25 let, ki so iz različnih razlogov opustili šolanje in so brezposelni.

brezposelnih oseb Program 10.000+ vključenih skupaj 7.293 brezposelnih oseb (65,5 odstotkov glede na planirano število vključitev), od tega 6.654 oseb v formalno izobraževalne programe (82,8 odstotkov glede na plan), 210 oseb v program PUM (75 odstotkov glede na plan), 293 oseb v programe za pridobitev/potrjevanje nacionalnih poklicnih kvalifikacij (13,9 odstotkov glede na plan) in 136 oseb v program UŽU–MI (17 odstotkov glede na plan) (Poročilo o izvajanju programa izobraževanja brezposelnih oseb »Programa 10.000+« v šolskem letu 2004/05, 2005, str. 10-11).

Namen Programa 10.000+ je motivirati mlade, da se ponovno vključijo v prekinjeno izobraževanje in si tako pridobijo poklicno ali strokovno izobrazbo, hkrati pa jih želimo usposobiti za večjo konkurenčnost na trgu delovne sile. Program je usmerjen k temu, da mladi spoznajo čim več različnih poklicev in da hkrati odkrivajo svoje interese in talente.

Zaposlovanje udeležencev programa bo potrebno še naprej spodbujati z usposabljanjem udeležencev za iskanje zaposlitve in spodbujanjem njihove lastne aktivnosti. V okviru finančnih možnosti bo potrebno zagotoviti, da se udeleženci, ki pridobijo nov poklic in v določenem času sami ne najdejo zaposlitve, vključijo v klube za iskanje zaposlitve, ki jih Zavod izvaja na vseh območnih službah v Sloveniji. Izvajalci izobraževalnih programov in Zavod bodo sodelovali pri zagotavljanju opravljanja delovne prakse pri delodajalcih, kjer bodo v prihodnosti obstajale možnosti zaposlitve. Več aktivnosti bo potrebno opraviti tudi na področju promocije programa, s poudarkom na javnih podelitvah spričeval, kamor so vabljeni tudi delodajalci.

5. SKLEP

Vseživljenjsko učenje je bistvenega pomena za življenje v 21. stoletju in pomeni ključ za prilagajanje vedno večjim zahtevam trga dela. Zaradi spreminjanja tehnoloških procesov in tehnološkega napredka se pojavlja potreba po nenehnem poklicnem izobraževanju, saj znanje, pridobljeno v mladosti, hitro zastara. Poklicno izobraževanje posameznikom omogoča obnoviti znanje, podjetjem omogoča pridobiti dobro usposobljeno delovno silo, uresničuje pa tudi gospodarske zahteve (Delors, 1996, str. 92).

V zadnjem desetletju se je izobrazbena raven mlajših generacij vztrajno zviševala, še vedno pa je preveč mladih, ki jim ne uspe zaključiti šolanja in vstopijo na trg dela brez ustrezne poklicne izobrazbe. Poleg tega se sistem izobraževanja in usposabljanja zaradi pomanjkanja med-sektorskega sodelovanja in pomanjkanja predhodnih usklajevanj na lokalno/regionalnem nivoju ni dovolj hitro odzival na zahteve dela in življenja v ekonomskem in socialnem okolju, ki ga zaznamujejo hiter tehnološki razvoj, procesi evropskega povezovanja in globalizacije. Uvajanje koncepta vseživljenjskega učenja je v Sloveniji prepoznano kot najprimernejši dolgoročni instrument za povečanje udeležbe v izobraževanju in preprečevanje oziroma zmanjševanje brezposelnosti.

Na področju srednjega in poklicnega izobraževanja si Slovenija prizadeva vključiti vso generacijo, ki je končala le osnovno šolo, v nadaljnje šolanje. V okviru trga dela in delovnih pogojev pa želi izboljšati izobrazbeno raven celotnega prebivalstva, še posebej delovne sile in brezposelnih oseb, zmanjšati poklicna neskladja na trgu dela, zmanjšati osip v šolskem sistemu in njegove posledice ter povečati rast zaposlenosti.

Izobrazba in brezposelnost medsebojno sovpadata, saj je med brezposelnimi veliko število z nižjo stopnjo izobrazbe in imajo tako le malo možnosti za zaposlitev. Zato so dobrodošli programi, ki spodbujajo predvsem mlade, da si pridobijo višjo stopnjo izobrazbe, in starejše, da z izobraževanjem in usposabljanjem nadaljujejo ter si izboljšajo zaposlitvene možnosti.

Pomanjkljivosti na področju razvoja človeških virov, povezane s počasnim prilagajanjem ponudbe izobraževanja in usposabljanja, bi lahko privedle do resnih težav v procesih ustvarjanja, prenosa in uporabe znanj pri krepitvi konkurenčnosti in krepitvi gospodarstva, pa tudi glede socialne kohezije Slovenije in njenih regij. Slovenija mora torej pospešiti posodabljanje programov izobraževanja in usposabljanja na način, ki bo nudil kakovostne individualizirane možnosti za osvajanje znanja, usposabljanje za delo, učenje za življenje ter vseživljenjsko učenje. Izvajanje koncepta vseživljenjskega učenja terja posodobitev izobraževalne infrastrukture in uvedbo novih pristopov pri poučevanju, učenju in svetovanju, pa tudi pri razvoju in nadgradnji programov. Vsak posameznik potrebuje osnovno znanje in spretnosti, vključno s poznavanjem informacijskih in komunikacijskih tehnologij. Pomena vseživljenjskega učenja za gospodarsko rast in konkurenčnost ter za dvig blaginje prebivalcev Slovenije se morajo zavedeti tako delavci kot delodajalci. Ukrep vseživljenjskega učenja bo spodbujal uresničevanje strateških usmeritev in smernic na področju izobraževanja v povezavi s prednostnimi nalogami gospodarskega in socialnega razvoja ter razvoja zaposlovanja na nacionalni in lokalni ravni.

LITERATURA

1. Bevc Milena: Ekonomski pomen izobraževanja. Radovljica : Didakta, 1991. 273 str.
2. Bevc Milena: Financiranje, učinkovitost in razvoj izobraževanja. Radovljica : Didakta, 1999. 277 str.
3. Bevc Milena: Znanje in izobraževanje v Sloveniji v luči priključitve EU. Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 2001. 12 str.
4. Delors Jacques et al.: Učenje-Skriti zaklad: poročilo Mednarodne komisije o izobraževanju za 21. stoletje, pripravljeno za UNESCO. Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport, 1996. 261 str.
5. Ignjatović Miroljub: Preučitev možnosti integracije certifikatov, diplom in reforme Nomenklature. Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport, 2000. 68 str.
6. Jelenc Sabina: ABC izobraževanja odraslih. Ljubljana : Andragoški center Republike Slovenije, 1996. 101 str.
7. Jelenc Zoran: Terminologija izobraževanja odraslih. Ljubljana : Pedagoški inštitut, 1991. 104 str.
8. Jelenc Zoran: Nekatera teoretska izhodišča, temeljne opredelitve in razmejitve pri koncipiranju izobraževanja odraslih. Snovanje in sistemsko urejanje izobraževanja odraslih. Raziskovalni projekt Izobraževanje odraslih kot dejavnik razvoja. Raziskovalno poročilo 1. Ljubljana : Andragoški center Republike Slovenije, 1994, str. 46-49.
9. Longworth Davies: Vseživljenjsko učenje - koncept preživetja in akcijski načrt za 21. stoletje. Ljubljana : Andragoški center Republike Slovenije, 1995. 46 str.
10. Možina Ester: Pismenost odraslih v Sloveniji – pozabljeni kapital. Pismenost, participacija in družba znanja. 4. andragoški kolokvij. Ljubljana : Andragoški center Republike Slovenije, 2000, str. 23-27.
11. Pečar Janja: Regije 2005 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah. Delovni zvezek 9/2005 Urada za makroekonomske analize in razvoj. Ljubljana : Urad za makroekonomske analize in razvoj, 2005. 199 str.
12. Svetlik Ivan, Batič Mavricija: Aktivna politika zaposlovanja. Politika zaposlovanja. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2002, str. 174-198.

13. Zver Eva: Javni izdatki za izobraževanje – mednarodna primerjava. Ljubljana : Urad za makroekonomske analize in razvoj, 2004, str. 4.

VIRI

1. Černoša Slavica: Pogovor z v.d. direktorico Andragoškega centra Slovenije, maj 2007.
2. Education and training 2010 The success of the Lisbon Strategy hinges on urgent reforms, Draft joint report on the implementation of the detailed work programme on the follow-up of the objectives of education and training system in Europe. Brussels : Commission of the European Communities, 2003. 28 str.
3. Education at a glance, OECD indicators, 2004 OECD Organisation for economic co-operation and development, 2004. 459 str.
4. Enotni programski dokument 2004-2006. Ljubljana : Služba vlade Republike Slovenije za strukturno politiko in regionalni razvoj, 2004. 133 str.
5. Eurydice, rezultati študije. Vseživljenjsko učenje: prispevek izobraževalnih sistemov v državah članicah Evropske unije. Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport, 2002. 162 str.
6. Evropski socialni skladi 2007-2013 : Ministrstvo za šolstvo in šport.
[URL: http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/evropski_strukturni_skladi/?type=98], 4.6.2007.
7. Izobraževanje in usposabljanje v Evropi: različni sistemi, skupni cilji za 2010. Luksemburg : Urad za uradne objave Evropske skupnosti, 2002. 38 str.
8. Letno poročilo 2004 : Zavod RS za zaposlovanje.
[URL: <http://www.ess.gov.si/SLO/Predstavitev/LetnaPorocila/lp00/pogl4.htm>], 30.4.2007.
9. Letno poročilo 2005 : Zavod RS za zaposlovanje.
[URL: <http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/LetnaPorocila/lp05/Slovenija/index-slo.htm>], 30.4.2007.
10. Lifelong learning for all. Meeting of the Education Committee at ministerial level. Paris : OECD, 1996. 338 str.

11. Memorandum o vseživljenjskem učenju. Delovno gradivo. Bruselj : Komisija evropske skupnosti, 2000. 31 str.
12. Nacionalni program izobraževanja odraslih. Interno gradivo. Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport, 2004. 32. str.
13. Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006 (Uradni list RS, št. 92/2001).
14. Nacionalno poročilo o posodobitvi sistema izobraževanja in usposabljanja usmerjenega k uresničevanju ciljev do leta 2010 – Slovenija. Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport, 2005. 26 str.
15. Osutek nacionalne strategija za razvoj pismenosti. Interno gradivo. Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport, 2005. 19 str.
16. Osutek strategije vseživljenjskosti učenja v Sloveniji. Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport, 2007. 18 str.
17. Poročilo o izvajanju programa izobraževanja brezposelnih oseb »Programa 10.000+« v šolskem letu 2004/05. Ljubljana : Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za šolstvo in šport.
[URL:http://www.mdds.gov.si/fileadmin/mdds.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/program_10000_plus_porocilo04_05.pdf], 2005.
18. Poročilo o razvoju. Ljubljana : Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2005. 171 str.
19. Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007-2013. Ljubljana : Vlada Republike Slovenije, 2006. 28 str.
20. Progress towards the Lisbon objectives in education and training. Brussel : Commission on the EU, 22.3.2005. 135 str.
21. Razpisna dokumentacija Javnega razpisa za dodelitev sredstev za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja v šolskih letih 2004/05 in 2005/06. Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport, 2005. 36 str.
22. Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 (Uradni list RS, št. 70/04).
23. Statistični letopis Republike Slovenije 2003. Ljubljana : SURS, 2003. 667 str.

24. Uporaba interneta, 2004 (Prva objava).
[URL: http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=326], 20.9.2004.
25. Uporaba interneta, 2006 (Prva objava).
[URL: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=337], 2.8.2006.
26. Strategija razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006. Ljubljana : Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2001. 26 str.
27. Zakon o izobraževanju odraslih (Uradni list RS, št. 12/96).
28. Zakon o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah (Uradni list RS, št. 81/00).
29. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 12/96).
30. Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnost (Uradni list RS, št. 107/2006 – uradno prečiščeno besedilo).
31. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
[URL: <http://www.ess.gov.si/slo/dejavnost/NovinarskeKonference/2006/1-0206/TrgDela2005.htm>], 30.4.2007.
32. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
[URL: <http://www.ess.gov.si/slo/ESS/ess.htm>], 30.4.2007.

PRILOGA 1

Shema vzgoje in izobraževanja

